

Historische Kring Eemnes

december 2002 jaargang 24, nr. 4

Verschijnt viermaal per jaar

Bestuur

Voorzitter	mw. L. v. Eijle	Geuzenweg 284, Hilversum
Vice-voorzitter	H. v. Hees	Kerkstraat 15
Secretaris	R. v.d. Schaaf	Hasselaarlaan 46
Waarn. Penningm.	J. Frantsen	Streefoordlaan 4

Leden

R. Ruizendaal	Laarderweg 31
mw. M. v.d. Schaal	Watersnip 14
J. v. Wijk	Raadhuislaan 39
J. J. Smids	Graanoogst 3

Contributie H.K.E. € 14,00 per jaar, exclusief porto-kosten € 4,50.
Girorekening nr. 2080362

Losse nummers kwartaalboekje € 4,55 exclusief € 1,20 porto-kosten.

Ledenadministratie, adreswijzigingen en verkoop losse nummers:	B. van Wijk-Blom, Raadhuislaan 39, tel. 5314689
---	--

Redactie	J.J. Smids, 5387572
Typewerk en correctie	M. Achthoven, B. van Wijk-Blom
Opmaak	H. v. Gelder, J.J. Smids

Het geheel of gedeeltelijk overnemen van artikelen is slechts toegestaan na toestemming van de redactie.

Zie voor HKE-actueel op internet:
www.regioplaza.nl + Verenigingen Plaza + Cultuur

Doel van de vereniging is bevordering van de kennis van- en de belangstelling voor de geschiedenis in algemene zin en de geschiedenis van Eemnes, met aansluitend gebied, in het bijzonder.

HKE-129

Inhoud

Werkgroepen en Oudheidkamer	131
Er is van alles te doen bij de HKE	132
Beste mensen	133
Uit het knipselarchief 15-12-1917	134
In memoriam Adriaan Brouwer	136
Gezocht: Brieven van Zuster Macra	138
De uiterdijken (<i>W. van IJken</i>)	139
Van de redactie	151
Schenken	152
Kerkgeschiedenis van de Hervormde Gemeente II (<i>J. Out</i>)	153
Interview met Klazien Louwerman (<i>Hennie Bouma</i>)	165
Gastvrouwen/Gastheren	174
Wie doet er mee? Wie weet er van?	175
Tentoonstelling Oudheidkamer: Afbakening tussen Gooi en Utrecht	176
Eemnessers door de eeuwen heen	179
Aanbiedingen Oudheidkamer	180

Noteer in uw agenda:

21 maart 2003, aanvang 20.00 uur

In het Hervormd Centrum

Jaarvergadering Historische Kring Eemnes

Onderwerp: Boerderijen

Van de redactie

Kopij voor het volgende kwartaalboekje ontvangen wij graag voor 15 februari 2002.

HKE-130

Handgeschreven of getypt naar M. Achthoven, Laarderweg 71; op diskette naar J. Smids, Graanoogst 3.

Werkgroepen

Monumenten	M. Beel	Plantsoen 9	5313290
Biblio/topografie	P. Kaarsgaren	Willemserf 78	5386676
Genealogie	H. v. Hees	Kerkstraat 15	5389849
Recent Verleden	A. den. Boer	Aartseveen 32	5389297
Klederdracht Eem-			
en Gooiland	J. Eggenkamp	Laarderweg 2	5387265
Tentoonstelling	M. v.d. Schaal	Watersnip14	5317093

Oudheidkamer

Oudheidkamer Eemnes
Raadhuislaan 2a
Telefoon 035 - 5382375

Geopend:
zaterdag van 14.00 - 16.00 uur
Toegang gratis

HKE-131

Er is van alles te doen bij de Historische Kring Eemnes!

Wie er voor voelt om als vrijwilliger mee te helpen, heeft de keuze uit de volgende zaken:

Werkgroep Tentoonstellingen

Met een kleine groep mensen worden tentoonstellingen in de Oudheidkamer voorbereid en gerealiseerd. Het gaat om enkele exposities per jaar.

Momenteel is er dringend behoefte aan mensen die:

- ideeën voor tentoonstellingen kunnen ontwikkelen;
- het leuk vinden om de benodigde materialen te verzamelen;
- ideeën kunnen lanceren voor de inrichting van de tentoonstelling.

Belangstellenden kunnen contact opnemen met:

Mary v.d. Schaal,
Watersnip 14, 3755 GL Eemnes,
tel. 035-5317093

Werkgroep Recent Verleden

Deze groep werkt op drie fronten:

- verzamelen en beschrijven van foto's van na 1950;
- bijhouden van collectie krantenknipsels uit Gooi- en Eemlander en De Bel;
- afnemen van interviews bij oude Eemnessers.

Gezocht: geïnteresseerde mensen die het leuk vinden om interviews af te nemen bij oudere Eemnessers.

De interviews worden gepubliceerd in ons kwartaalblad. Men maakt gemiddeld één keer per jaar een interview.

Contactpersoon:

Jan van Wijk,
tel. 035-5314689

Werkgroep Monumenten

Deze groep maakt beschrijvingen van oude panden in Eemnes. Er wordt onderzocht wie er gewoond hebben en er worden foto's verzameld.

Gezocht: geïnteresseerde medewerkers en personen die artikelen over panden willen schrijven.

Contactpersoon:

Marijcke Beel,
tel. 035-5313290

Werkgroep Genealogie

Een enthousiaste groep mensen die bezig is om stambomen van Eemnesser families samen te stellen. Er worden oude foto's van personen verzameld en documenten zoals bidprentjes.

Er is altijd plaats voor nieuwe medewerkers die graag speuren en ook wel eens het archief in willen duiken.

Contactpersoon:

Henk van Hees,
tel. 035-5389849

Beste mensen

Het jaar 2002 loopt alweer op z'n eind en wordt ook weer een stukje geschiedenis.

Voor HKE was het een druk jaar, vooral door het 650-jarig bestaan van ons aller Eemnes.

De voorbereidingen voor het boek "Eemnessers door de Eeuwen heen" waren de laatste maanden voor het verschijnen nog intensiever en tijdrovender dan de maanden (en jaren) ervoor. En de aflevering en verkoop kosten nog steeds heel wat tijd.

Dan was er verder ook nog:

- de jubileum-tentoonstelling "Stap-pen in de tijd"
- lezing "Eemnes van Bisschopsstad tot Belgemeente"
- de allegorische optocht
- het Boerderijenproject
- medewerking aan het Gedenkboek Ruilverkaveling
- vier keer het kwartaalblad
- medewerking Open Monumentendag
- schoolbezoeken

Bovendien begint de registratie van al onze bezittingen in de computer aardig op gang te komen en is er een werkgroep Eemnesser Dialect gestart.

En ondertussen was elke zaterdagmiddag de (steeds weer keurig schone) Oudheidkamer open, waar de tentoonstellingen bekeken konden worden, maar ook allerlei vragen worden gesteld (en vaak snel beantwoord) en heel veel voorwerpen en foto's worden aangeboden.

Hiermee zijn tientallen mensen erg druk geweest; velen doen dat al jaar in jaar uit, en aldoor onbetaald. Vandaar de titel boven dit stukje. Vanaf deze plek wil ik, namens het bestuur, al die "beste mensen", die zonder enige vergoeding zoveel tijd steken in onze Historische Kring, weer heel hartelijk bedanken. Zonder u zouden we als bestuur maar een heel klein deel van onze plannen kunnen verwezenlijken; nu kunnen we trots zijn op een bruisende vereniging!

Ik wens u een heel goed 2003 toe en hoop, dat u ook volgend jaar weer zin zult hebben uw bezigheden bij HKE voort te zetten. En mocht u mensen kennen, die dat ook wel zouden willen, dan zijn ze van harte welkom!

Livia van Eijle

Uit het knipselarchief van „Larensch Nieuwsblad“

15-12-1917

Donderdagmorgen werden wij reeds vroeg gewekt met de tijding: „er is in Eemnes een Zeppelin gedaald“. Zoo spoedig mogelijk togen we op weg. Op de Eemnesserweg zagen we reeds van verre een worstvormig lichaam in de lucht heen en weer schommelen. Het bleek een Fransch luchtschip, een z.g. Persaval, van 't half-slappe te zijn; doch die blijkens de Engelschen schijnt bestuurd te zijn geweest. Van de bemanning was niets te ontdekken en ook uit het door ons ingestelde onderzoek konden we niet gewaar worden wat van haar geworden was. De een zeide dat zij zich schuil hielden, een ander zeide dat ze in de richting Baarn waren ontsnapt. Het juiste van de zaak bleef in het onzekere gehuld. „'t Zal zoowat half zeven zijn geweest“, vertelde ons een boer, „ik had net een broodje gehaald, toen een groot vuilwit ding boven mijn hoofd zweefde, de telefoon- en telegraafdraden als touwtjes deed afknappen, een paar palen meesleurde om eindelijk aan den topgevel van de bakkerij van Jan Heek te blijven hangen“. Een groot stuk van het dak werd hierbij vernield.

Als een loopend vuurtje ging de tijding door het dorp en weldra kwamen van alle kanten nieuwsgierigen aanzetten, die door een inmiddels gearriveerde peleton militairen op eerbiedigen afstand werden gehouden. Direct wer-

den de noodige maatregelen tot opberging getroffen en circa half twaalf had men het luchtschip naar beneden gehaald en vastgelegd.

Een geluk mag het genoemd worden dat het monster geen bommen meer aan boord had, anders hadden de gevolgen wel eens ernstiger kunnen zijn. Thans is de schade slechts van geringen materieelen aard.

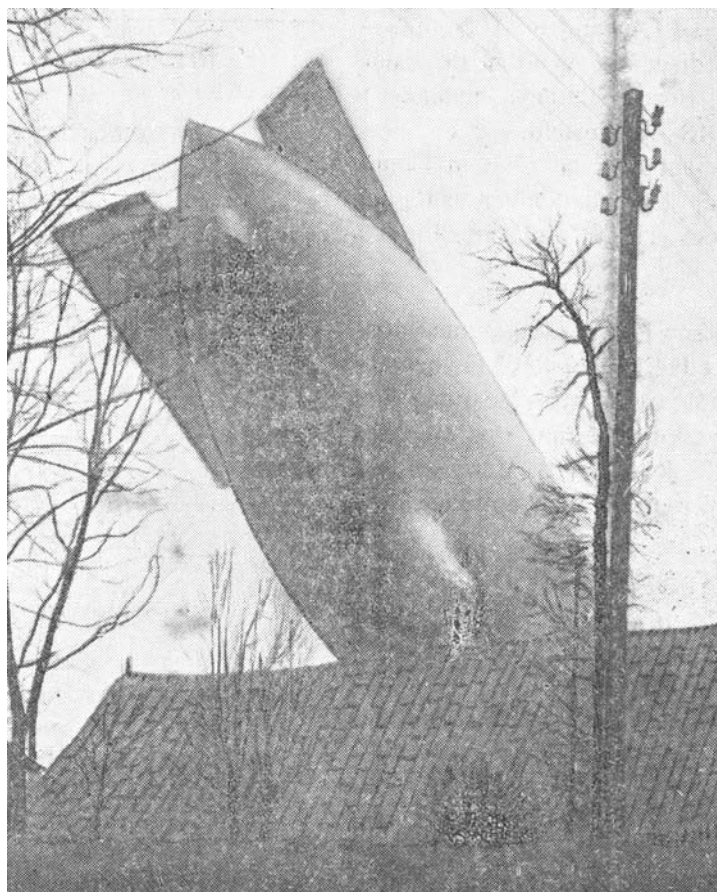
- Nader vernemen wij nog dat het luchtschip van tamelijk kleine type is - 150 M. lang - werd voortgestuurd door 2 motoren. Die vernield werden en bewapend was met een machinegeweer. Een inrichting voor draadlooze telegrafie was aan boord.

De bemanning heeft vermoedelijk in de richting Baarn de wijk genomen, uniformstukken zijn op den weg gevonden. Nog zijn in een weiland gevonden een pompapparaat, 2 koperen benzinehouders, een valschermer, een oliespuit en een groot koperen reservoir.

In den gondel gevonden papieren waren in de Engelsche taal gesteld.

Vermoedt wordt dat de luchtschippers, die alleen zeekaarten bij zich hadden, boven ons land den weg zijn bijster geworden en zich niet meer konden oriënteren.

De inhoud van de gondels is op het raadhuis te Eemnes gedeponeerd.

Nader wordt nog gemeld:

Onder Poortugaal zijn 4 Engelschen aangehouden, die 's nachts 3 uur uit een vliegtuig zijn gevallen, daar de stuurinrichting weigerde.

Het zijn Luitenant Kilbum, mecanicien Plowdon en de matrozen L. M. Johncock en Polo Rumsend, welke laatste gewond is.

Aan de Tel. wordt nog het volgende medegedeeld:

Gistermorgen te zes uur was het luchtschip, dat bij Eemnes is neergekomen, opgestegen in Engeland en door den

mist verdwaald. Op een hun onbekende plaats in Nederland, raakte het vaartuig bijna den grond. Vier inzittenden sprongen er uit. Toen daarop het luchtschip bij Ottoland weer den grond naderde, sprong de marconist omlaag, waarna het schip de ruimte koos en in Eemnes daalde.

De man, die zich bij de politie te Ottoland aanmelde, is ter beschikking van den garnizoens-commandant te Dordrecht gesteld en zal naar Groningen ter interneering worden getransporteerd.

In memoriam

ADRIAAN BROUWER 1934-2002

Een vereniging draait goed als er voldoende vrijwilligers zijn die de handen uit de mouwen kunnen steken. Bij onze Historische Kring Eemnes mogen we van geluk spreken, want we beschikken over verschillende van zulke vrijwilligers. Toch hebben wij onlangs een gevoelig verlies moeten incasseren: Adriaan Brouwer is niet meer in ons midden.

Van Adriaan werd wel gezegd, dat hij gouden handen had. Het is niet te veel gezegd wanneer we daaraan toevoegen, dat hij ook een hart van goud had. Adriaan was een echte Eemnesser. Op 8 april 1934 werd hij geboren op de boerderij Wakkerendijk 70. Daar bracht hij zijn jeugd door. Nadat hij met Els Schaapherder getrouwd was, woonde hij op Laarderweg 100. Toen de A27 moest worden aangelegd is hij met zijn gezin verhuisd naar Streefoordlaan 32, een heel mooi stekkie.

Adriaan volgde altijd al het wel en wee van onze Historische Kring. Maar nadat we in 1993 de beschikking hadden gekregen over de Oudheidkamer aan de Raadhuislaan, kwam Adriaan pas goed in beeld. Hij bood aan om te helpen met allerlei timmerwerk. Zo groeide hij uit tot klussenman 1^e klas van onze Oudheidkamer. Hij werd zeer ge-

waardeerd. Als er een beroep op hem gedaan werd, overzag hij de situatie eens rustig en ging dan iets moois maken.

Jarenlang is hij op de zaterdagmiddag ook geregeld gastheer in onze Oudheidkamer geweest. Hij deed dat altijd samen met zijn vrouw Els. Op een gemoedelijke manier stond hij de mensen te woord en van tijd tot tijd zorgde hij voor een humoristische opmerking.

Ook al was hij al geruime tijd ziek,

Adriaan ging door met activiteiten voor onze Historische Kring. Zo vulde hij vlak voor zijn dood nog lijsten in i.v.m. het Eemnesser dialect. Op 15 maart jl. was hij nog actief op een avond over het Eemnesser dialect. Hij maakte indruk door solo te zingen en wel het lied "Er is een hooiberg in de brand gevlogen".

Uiteindelijk moest Adriaan zich gewonnen geven aan de kanker. Kort na de Eemnesser Feestweek is hij op 10 september jl. overleden.

Het is begrijpelijk dat Adriaan in onze Oudheidkamer gemist zal worden. Dat zal het geval zijn op meerdere plaatsen. Zo heeft hij ook veel geholpen bij de Rooms-Katholieke kerk in Eemnes.

Het gemis zal echter heel groot zijn voor zijn vrouw Els, zijn kinderen en kleinkinderen. We wensen ze alle kracht toe die ze nodig zullen hebben.

Adriaan heeft in ieder geval historie gemaakt. Voor de tentoonstelling t.g.v. 650 jaar Eemnesser Stadsrechten heeft hij een prachtige grenspaal vervaardigd, zoals er diverse staan op de grens van Eemnes met het Gooi. Deze paal siert nu onze Oudheidkamer voorzien van een plaatje met daarop de naam van Adriaan Brouwer. We zullen deze grenspaal blijven koesteren!

Namens de Historische Kring Eemnes

Gezocht: Brieven van Zuster Macra

Zuster Macra.... Wie kent haar nog? Voor een aantal familieleden en wat oudere Eemnessers zal dit nog een bekende naam zijn.

Johanna Cornelia (Jans) van Wegen werd op 6 januari 1891 in Eemnes geboren als dochter van Pieter van Wegen en Nelletje Hilhorst. Ze koos voor een leven als religieuze en trad in bij de Franciscanessen van Heijthuisen. Op 20 augustus 1912 is ze geprofest waarna ze verder als zuster Macra door het leven ging. Ze vertrok naar de missie in Nederlands-Indië. Op 23 november 1929 is ze in Semarang overleden. Veel meer is er bij de Historische Kring Eemnes niet over haar bekend.

Onlangs bereikte ons een verzoek van Vincent Hilhorst uit Laren. Hij zou graag meer willen weten van Zuster Macra, die een tante van zijn vader was. Hij is met name op zoek naar brieven die zij indertijd naar familie en vrienden in Eemnes geschreven zou hebben. Hij zou graag kopietjes van deze brieven willen hebben.

Wie meer weet over Zuster Macra of wie nog over brieven van haar beschikt, kan contact opnemen met

Henk van Hees
Kerkstraat 15
3755 CK Eemnes
035-538 9849

HKE-138

De uiterdijken

De gewonnen en verloren landen

*Dit artikel is eerder verschenen in "Tussen Vecht & Eem" en "Vrienden van het Gooi".
4e jaargang, nummer 2, 1986. Het is een thema-nummer over "de Beide Eemnessen".*

Voordat de Zuiderzee, in het jaar 1285, zijn uiteindelijke grootte bereikte, was de monding van de Eem een rivierdelta van verschillende rivierarmen, die tussen een aantal eilandjes door, in de Zuiderzee stroomden. Deze delta werd, doordat ze regelmatig overstroomde, door het achterblijvende slib steeds verder opgehoogd. Het ontginnen van gras en rietland werd vanuit Eembrugge steeds verder noordelijk voortgezet, zodat de noordpolder te veld al voor het jaar 1435 door het aanleggen van de zomerdijk in bruikbaar polderland was veranderd. Deze polder werd in lange, west naar 't oosten lopende stroken, verkaveld, die door het natuurlijk verloop van de 'ree' of Wackersweg naar de Eem toe afwaterden. De hierdoor ontstane kavels of erven waren van oudsher bij name bekend. Deze namen waarvan de oudste, het Mette Koppen Erf, al in 1435 genoemd werd, zijn na het jaar 1600 niet of nauwelijks meer van naam veranderd. De maatlanden waren eigendom van de eigenaars van de erven in wier verlengde zij lagen. Doordat zij nog onbelemmerd aan het zeewater waren blootgesteld werden zij regelmatig overspoeld. Door de aanslibbing namen deze maatlanden nog in hoogte toe. Hieruit is te verklaren dat er op de hoogtekaart van Eemnes punten in de maatlanden te vinden zijn die hoger liggen dan de erven.

Ook de inklinking van erven was eerder begonnen dan die van de maatlanden. De Eem droeg hier nog een steentje aan bij door aan de boorden van de rivier nog het nodige af te zetten.

In de rivier ontstond dan ook een aantal eilanden, waarvan er een met zekerheid bekend is, de zogenaamde Helling, waarover later meer. De relatief hoge ligging van de gronden rondom het Raboes zou doen vermoeden dat hier vroeger ook een eiland in de rivier heeft gelegen. Temeer daar er vermoedens bestaan dat de rivier een zijarm heeft gehad die veel meer westelijk, ter hoogte van Huizen, in de Zuiderzee uitmondde.

De eigenaars van de erven besloten in de jaren 1588 en 1589 om de maatlanden die zij in bezit hadden, van een kade te voorzien. Door het graven van sloten in het verlengde van de sloten tussen de erven, ontstonden kavels van ongeveer dezelfde breedte. Deze maatlanden waren voor het overgrote deel weer onder dezelfde namen bekend als de erven. De maten zijn niet allemaal even

ver naar de Eem toe doorgetrokken. Een aantal kon er door de hogere ligging van de gronden aldaar, verder richting Eem doorgetrokken worden, zodat er korte en lange maten ontstonden.

Achter de korte- en lange-maatskade liggen, weer in het verlengde van de maten, de uiterdijken. En ook die waren weer het eigendom van de eigenaars van de maatlanden waar ze 'boven' liggen. De uiterdijken ontleenden, op een paar uitzonderingen na, hun namen aan de aangrenzende maatlanden.

De oudste gegevens over het gebruik van de uiterdijken vinden we in het 'register van de arme goederen' van Eemnes-Buiten over de jaren 1637-1769. We lezen daar dat Peter Cornelissen Munster, burgemeester van Eemnes-Binnen, op 14 januari 1646 heeft laten optekenen, dat Antonia Gijsberts, weduwe van Jan Goossen Voock de armen van Eemnes-Buiten tweehonderd gulden toezegt.

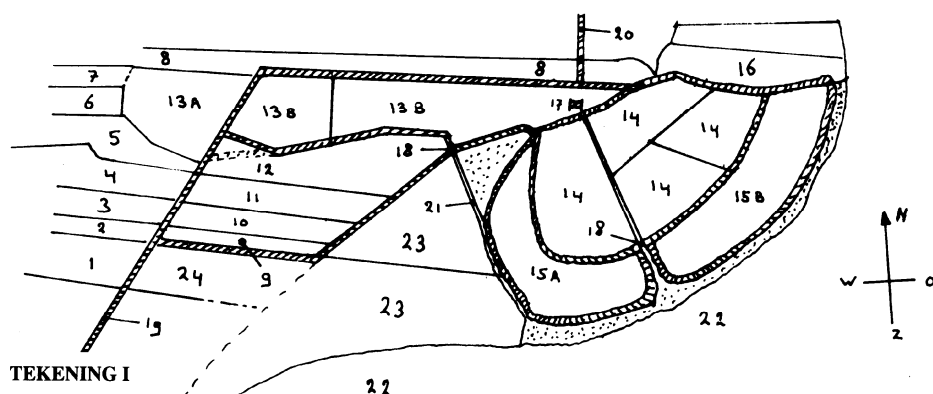
Zij kon deze belofte niet direct waarmaken omdat het geld nog in het bezit van Aeltge Gijsberts, haar zuster, was.

Pas drie jaar later, op 12 februari 1649, loste ze haar belofte in, door het gras-uiterdijk boven Volckens maat aan de armen van Eemnes-Buiten te schenken. Zodoende waren de regerende armmeesters in staat om in de jaren daaraan volgend, van 1649 tot 1718, dit grasuiterdijkje te verhuren voor bedragen die varieerden tussen 19 gulden 5 stuivers (1665) en 5 gulden 5 stuivers (1698). De huurder kon de uiterdijk hooien of er riet snijden. Het onderhoud bleef voor rekening van de armmeesters, wat blijkt uit een rekening van 15 juni 1704 als er 6 stuivers worden betaald voor onderhoud aan sloten om de uiterdijken.

Na 70 jaar verhuurd te zijn geweest ten behoeve van de armen werd in 1719 de uiterdijk boven Volckens verkocht aan de kinderen van Dirck de Backer.

Het nieuw bekaaide veld

In het begin van de 18e eeuw waren de uiterdijken nog niet beschermd tegen het hoge water; zij konden dan ook alleen nog maar gebruikt worden voor het snijden van riet met uitzondering van sommige hoger liggende delen die gehooïd konden worden. Van een aantal was bekend dat ze zo laag lagen dat ze alleen 's winters bij zware vorst toegankelijk waren. Een uitzondering vormde de zogenaamde grote maat, de naam doet vermoeden dat het hier om een stuk grond binnen de maatskade gaat, maar dit is maar ten dele waar. De grote maat lag voor ongeveer een vierde deel binnen, en voor drie vierde deel buiten de in 1588 aangelegde maatskade. En wel ten oosten van Jan Thonissen voor- en achtermaat, (ook wel Doppenmaat genaamd), en Boer Gijsberts maat. Dit is het punt waar de korte maten eindigen en de lange maten beginnen (zie tekening 1). De grote maat was, samen met de uiterdijk boven Claas Meeuwissen maat, die ten zuiden van de grote maat gelegen is, eigendom van Adriaan Tijmense Blom. Deze uiterdijk was al voor 1719 van een lage kade voorzien. In mei

TEKENING I

1	Volckens maat	13a	De grote maat (binnen de kade)
2	Peter Gijsbert Meijnssen maat	13b	De grote maat (buiten de kade)
3	Heijten maat	14	De Oude Helling
4	Bietje Gijssen maat	15a	De Nieuwe Helling (zuidelijk deel)
5	Claas Meeuwissen maat	15b	De Nieuwe Helling (oostelijk deel)
6	Jan Tonissen voor- en achter-maat of Doppen maat	16	De uiterdijk boven Hansjes maat
7	Jacob Damen of Boer Gijsberts maat	17	Het Helling Hek
8	Lambert Jaap Wichers maat (de eerste lange maat)	18	Duikers
9	De uiterdijk boven Peter Gijsbert Meijnssen	19	De korte maatskade
10	De uiterdijk boven Bietje Gijssen	20	De lange maatskade
11	De uiterdijk boven Doppen (de Roggekorst)	21	De afwateringssloot van het nieuwe bekaaide veld
12	De uiterdijk boven Claas Meeuwissen	22	De Eem
		23	Rietvelden
		24	De uiterdijk boven Volckens

1719 bleek deze kade in slechte staat van onderhoud en te laag om doelmatig te zijn. Samen met de eigenaars van de aangrenzende uiterdijken werd er dan ook besloten om een nieuwe kade aan te leggen.

Als we vanuit de uiterdijk boven Claas Meeuwissen maat van noord naar zuid de verschillende eigenaars langs lopen dan zien we achtereenvolgens:

1. Willem Verweij als eigenaar van 3/4 deel van de uiterdijk boven Bietje Gijssen maat (doorgaans genaamd de Roggekorst), de uiterdijk boven Heijten maat en de helft van de uiterdijk boven Peter Gijsbert Meijnssen maat.
2. Dirck Ruyzendaal die de eigenaar is van het overgebleven 1/4 deel van de Roggekorst (hij verkocht dit deel later op 16 april 1721 aan Willem Verweij).
3. Jacob Ebben Vos die de andere helft van de uiterdijk boven Peter Gijsbert Meijnssen maat in het bezit had (ook hij verkocht dit op 22 mei 1719 aan Willem Verweij).

Op 14 mei 1719 werden zij het eens en besloten: *dat wij van nu af aan van dezelfde riet uyterdijken zullen tragten te maken bequame grasvelden om in 't vervolg beweid en gehoyt te kunnen worden.*

Om dit te bereiken werd er opdracht gegeven om een kade te maken, die 4 voet boven het *gemene land* moest uitsteken.

Om de hiervoor benodigde aarde te verkrijgen en het afwateren van het nieuw

te vormen poldertje te verzorgen moesten er eerst twee sloten worden gegraven. Eén binnen en één buiten de te maken kade. Het was de bedoeling dat deze kade van de korte-maatskade af, tussen de uiterdijken boven Volckens en Peter Gijsbert Meijnssen maat door, in oostelijke richting, tot aan de Eem zou gaan lopen. En van dat punt af noordwaarts achter de uiterdijken langs, tot aan de kade om de grote maat.

Het eerste deel, met een lengte van $69\frac{1}{2}$ roede, werd door Willem Dircksen Coppen uit Blaricum voor 14 stuivers per roede aangenomen. Uit een rekening van 26 juni 1719 blijkt dat hij $71\frac{1}{2}$ roede had aangelegd, en dat hem daarvoor 49 gulden en 13 stuivers werd uitbetaald. Het tweede deel, van de Eem tot aan de kade om de grote maat, had een lengte van $70\frac{1}{2}$ roede en behoorde toe aan Reijer Knaap, die dit voor 17 stuivers per roede aannam. Het verschil van 3 stuivers per roede kan worden verklaard, omdat het tweede deel voor een gedeelte aan de Eem grensde en hier dus maar aan een kant een sloot werd gegraven en er dus meer aarde van elders moest worden gehaald om deze kade aan te leggen. Het laatste deel van de kade om het nieuw bekaaide veld werd gevormd door de oostkade van de grote maat. Omdat deze kade te laag en slecht onderhouden was moest zij door Adriaan Tijmense Blom worden opgeknapt en op een hoogte van 4 voet worden gebracht. Dit werk werd niet direct aanbesteed, wat zijn oorzaak kan hebben gehad in een slechte gezondheid van Adriaan want tussen 23 november 1719 en 5 mei 1720 is hij overleden. Het was de weduwe van Adriaan die op 5 mei 1720 opdracht gaf tot het uitvoeren van de verhoging van de kade. Het eerste deel met een lengte van $26\frac{1}{2}$ roede loopt van de grote kade tot aan de noord-oost hoek van de grote maat, en van daar zuidwaarts tot aan de halve breedte van de grote maat. Het werk werd aangenomen door Reijer Knaap voor 53 stuivers per roede.

Het tweede deel strekte zich van dit punt zuidwaarts uit, over een lengte van 46 roeden, tot aan het daar aanwezige duikertje. Dit werd voor 3 gulden per roede aangenomen door Bruijn Gijsbertsen, met de vermelding dat de aarde voor de aanleg uit het rietveld er zuid-oostelijk naast gelegen mocht worden gehaald. Dit moet wel veel meer werk betekend hebben dan de aanleg van een nieuwe kade, gezien het prijsverschil.

De bekading van het nu gevormde nieuwe poldertje was hiermee voltooid en van nu af aan werd er dan ook over het nieuw bekaaide veld gesproken.

Vervolgens lieten de gezamenlijke eigenaars het veld in een viertal delen verkavelen. Dit gebeurde door het graven van sloten van twee voet breed en vier voet diep. Deze van west naar oost lopende sloten verdeelden het poldertje als volgt:

1. De uiterdijken boven Peter Gijsbert Meijnssen en Heijten, die nu beiden in het bezit waren van Willem Verweij.

2. Hier noordelijk van de uiterdijk boven Bietje Gijssen maat (De Roggekorst) als gemeenschappelijk eigendom van Willem Verweij en Dirck Ruyzendaal. (De nummers 1 en 2 hadden een gezamenlijk oppervlak van 5 dammaten 250 roede.)
3. Gevolgd door de uiterdijk boven Claas Meeuwissen, groot 3 dammaten 300 roede. Eigendom van Adriaan Tijmense Blom.
4. Het meest noordelijk in het nieuw bekaaide veld lag de grote maat van Adriaan Tijmense Blom met een oppervlakte van 6 dammaten.

Om zoals gezegd van dit nieuwe land goed grasveld te maken, werd er op 11 augustus 1720 aan Andries Willems opdracht gegeven om in de verschillende delen het *riet digt bij de grond af te maaien*.

De sloten in het nieuwe poldertje liepen uit in de binnensloot van de kade. Om vandaar het water verder af te kunnen voeren werd er een duiker gemaakt tussen de uiterdijk boven Klaas Meeuwissen en de grote maat. Die duiker kwam uit op het rietveld ten zuid-oosten van het nieuw bekaaide veld, en voor de verdere lozing was dan ook nog een sloot (van 10 voet breed en 2 voet diep met een lengte van 16 roeden) nodig om vandaar de Eem te bereiken. Dit werk werd door Aalt Cornelissen Nagel voor 9 gulden en 4 stuivers aangenomen. De verschillende uiterdijken in het nieuw bekaaide veld werden wel door een aantal opgaande sloten in verschillende percelen verkaveld, maar deze sloten lagen niet allemaal in het verlengde van de sloten tussen de aangrenzende maatlanden. Dit kon ook toen al aanleiding geven tot verwarring.

Toen Willem Verweij in 1750 kwam te overlijden, erfde zijn schoonzoon Martinus van Doelen (predikant te Deventer) een deel van zijn bezittingen, waaronder de diverse kavels in het nieuw bekaaide veld. Alleen was het hem niet duidelijk waar de verschillende percelen precies lagen. Hij schreef: *Dan bezit ik van het gehele nieuw bekaayde veld groot 15 dammaten 150 roeden. Eerstelijk vijf dammaten en 250 roeden verdeelt in twee campen, hoe leggen die? Zo het mij voorkomt bezijden elkander maar zouden ook kunnen boven elkander liggen. Maar boven welke parcelen landt leggen nu mijn 5½ dammaten?*

De verwarring van Martinus van Doelen was voor een deel te verklaren uit de foute veronderstelling, in dezelfde brief, dat *Bietje Gijzen maat legt zuydwaarts Peter Gijsbert Meijnssen en Heijten maten*. Uit diverse bronnen, onder andere de manualen van het oudeschildgeld, blijkt duidelijk dat dit andersom moet wezen.

De Helling

Oostelijk van het nieuwe veld lag, in de Eem, een van de eerder genoemde eilandjes, de Helling. Hiervan weten we dat het in het jaar 1599 een oppervlakte had van 7 dammaten en eigendom was van de stad Amersfoort. De schippers die vanuit Amersfoort de Eem afvoeren richting de Zuiderzee gebruikten dit eilandje als een plaats om hun schepen te kalefateren. Aan dit gebruik had dit eilandje dan ook zijn naam te danken. In een omschrijving van de Helling werd

er over die periode gezegd dat het *Geen meerder uitgestrektheid van vaste grond, zijnde het overige riet en waterplas* was. Ruim een eeuw later in 1716 was het in bezit van de heren regenten van het weeshuis van Amersfoort, die het op 2 december 1728 voor f 1030,- aan Willem Verweij verkochten. Het eiland bleek dan ondertussen, door aanspoeling, in oppervlakte te zijn verdubbeld, tot een grootte van 14 dammaten.

In de jaren 1729 en 1730 liet Willem Verweij dit woeste land inpolderen. Hij gaf f 1430,- uit aan een kade om de Helling en liet een afwateringssluis en sloten aanleggen. Om het hooi uit de nu ontstane polder te kunnen verschepen, werd er ook nog een haventje gegraven en een houten steiger getimmerd.

Dit heeft een anonieme dichter geïnspireerd tot het maken van een gedicht, 'De hellingh sprekende'. Hierin is sprake van *Mijn trotse kaa en sluys, tot mijn behoud gelyd*. (Zie bladzijde 151).

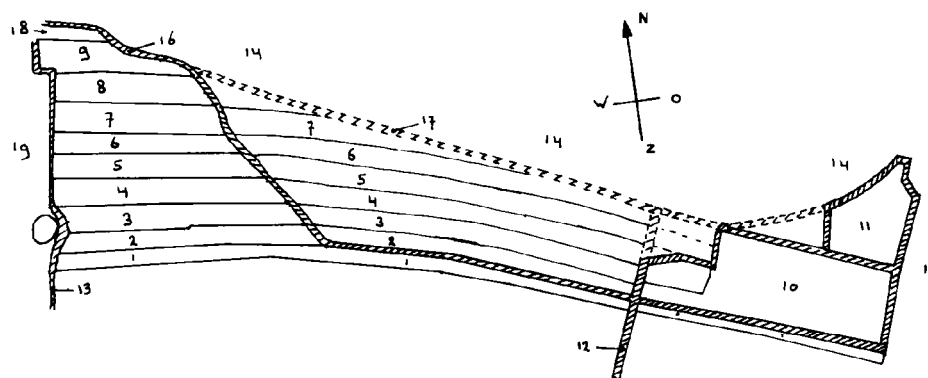
De Helling werd in 5 kampen verdeeld en in de jaren 1729 tot 1734 voor een jaarlijks bedrag van f 100,- aan Claas Jacobze Bows verhuurd, onder de conditie dat hij het riet moest winnen, de sloten opmaken en de kade onderhouden.

De sluis bleek in het jaar 1748 aan vervanging toe te zijn en werd dan ook ten dele vernieuwd. Samen met verschillende reparaties aan de kade en de uitwatering werd hieraan ook nog eens f 100,- uitgegeven.

De nieuwe Helling

De Helling was als eiland van ouds omgeven door rietvelden. Door de bekaaiding van het nieuwe veld en de aanleg van de kade om de Helling zelf, was er op een punt, de noordwest hoek, een verbinding met de uiterdijken ontstaan, waardoor de helling nu grensde aan de grote maat. Ten noorden, oosten en westen bleven de aanliggende gronden nog onbegaanbaar.

Een van deze velden was de uiterdijk boven Lambert Jaap Wichers maat, de eerste zogenaamde lange maat, die ten noorden van de Helling lag. Dit stukje grond werd op 28 februari 1732 door Willem Verweij van de weduwe van Rutger de Graaf aangekocht voor een bedrag van f 100,-. De overige rietvelden waren als aanwassen automatisch eigendom van Willem Verweij. Behoudens een kleine strook grond ten oosten van de uiterdijk boven Claas Meeuwissen maat, die het eigendom was van de weduwe van Adriaan Tijmense Blom. Tussen 13 april 1774 en 15 juni 1774 werd het zuidelijk deel van de rietvelden om de Helling door de toenmalige eigenaar, Martinus van Doelen drooggelegd. Voor het bekaden werden er in de rietvelden eerst vakken uitgezet, met lengten die varieerden van 20 tot 50 roeden. Deze werden per vak aanbesteed voor bedragen die tussen de 4 tot 7 stuivers per roede varieerden. Deze bedragen namen toe als de vakken dichter bij de Eem lagen en dus slechter begaanbaar waren. Eerst werden er weer sloten gegraven, waarvan de aarde aan de binnenzijde moest worden geworpen, minimaal 2 voet van de sloot af, om daarvan de

TEKENING II

1	Peter Wilden maat	12	De lange maatskade
2	Peter Leeuwen maat	13	De Zomerkade
3	Gerrit Gerritsen maat	14	De Zuiderzee
4	De Meulen en Cruylings maat	15	De Eem
5	Geun maat	16	De huidige kade
6	Evert Jacobs en Mette Coppen maat	17	De 18 ^e eeuwse kade
7	Breelands maat	18	Truykmerland
8	Tyen, Vrouwen en Gijsje Smits maten	19	De Heinellen polder
9	Gijsje Jans Nes maat		
10	Het voorste Raboes		
11	Het achterste Raboes		

kade te kunnen opwerpen. Het oostelijk en noordelijk deel was twee jaar later tussen 18 april en 18 juni 1776 ingepolderd. Onder vergelijkbare condities als het eerste deel. De hoogte van de kade was niet vastgelegd in de aanbesteding, de uit de sloten komende aarde werd voldoende geacht om een redelijke dijk te kunnen maken. De hoogte die de kade hierdoor kreeg, bleek dan ook niet voldoende te zijn, want 8 jaar later op 9 oktober 1784 gaf Martinus van Doelen opdracht tot het verhogen van het zuidelijk deel van de Nieuwe Helling kade. Het werk moest voor 10 november 1784 klaar zijn, op straffe van 1 gulden per dag vertraging. Er werd een uitzondering gemaakt voor een achterstand in de werkzaamheden als gevolg van hoog water, waarvoor een *behoorlijke schikking* zou worden getroffen. Mocht echter een van de aannemers niet snel genoeg met het werk beginnen, of niet in alle opzichten aan het bestek voldoen, dan zou het werk opnieuw worden aanbesteed, en de extra kosten zouden dan op de eerste aannemer worden verhaald.

De dijk moest worden afgewerkt met zoden van tenminste een voet dik en 8 duymen in het vierkant. De hoogte van de kade werd vastgesteld aan een merkteken op het Hellings hek. De opmetingen van de diverse vakken moesten ook vanuit het hek geschieden en niet volgens de *zogenaamde afbakingen die veranderd kunnen worden*. Hieruit sprak een stuk ervaring met eerdere opmetingen. Blijkbaar had men het bij de eerdere bekadingen met de maatvoering niet

zo nauw genomen. Nu werd er dan ook nauwgezet omschreven dat *De maat in desen genoemd is de stigtse van 14 voet in de roede en 10 duym in de voet*. Ieder perceel begon en eindigde bij nummerpalen. Er werd blijkbaar niets aan het toeval overgelaten. Door vergelijking van de diverse lengten van de percelen en de ligging ten opzichte van elkaar mag er van worden uitgegaan dat het hier de drie meest zuidelijke vakken van de Nieuwe Helling kade betrof.

Vanaf 1774 was er ook een begin gemaakt met het cultiveren van de Nieuwe Helling. Martinus van Doelen verhuurde toen voor een periode van 6 jaar de rietuiterdijken ten noorden, oosten en zuiden van de Helling aan Jan Rutten uit Blaricum voor f 52,- per jaar, onder de voorwaarden dat er gedurende die periode riet werd afgesneden en grasvelden en sloten onderhouden.

De oude Helling werd na de inpoldering geschat op $13\frac{1}{2}$ à 14 dammaten. Uitgaande van de Rijnlandse roede van 3,767 meter en 400 roeden in een dammaat komen we op een dammaat van 0,5676 ha. Uitgaande van $13\frac{1}{2}$ dammaat geeft dit een oppervlakte van 7,6627 ha. Uiteraard is een dergelijke nauwkeurigheid overdreven, maar uit een opmeting uit 1808 weten we dat de oppervlakte van de Helling toen 7,6626 ha bedroeg.

De Nieuwe Helling, groot 12 dammaten, was dus 6,8113 ha groot. De meting in 1808 gaf een oppervlakte van 6,0826 ha. De opgaven van de verschillende oppervlakken was dus redelijk nauwkeurig, of er moest beide keren dezelfde fout zijn gemaakt, wat mij niet erg waarschijnlijk voorkomt.

In een verhuring, in 1784, van de beide delen van de Helling lazten we dat de Oude Helling was verdeeld in 5 percelen en de Nieuwe Helling in 2 percelen. Hoe het met de voorwaarden van verhuring toen gesteld was blijkt uit een nog latere verhuring namelijk in 1811. Toen werden de volgende aantekeningen met betrekking tot de verhuring gemaakt:

De oude Helling en nieuwe Helling mag twee maal gehooïd worden doch het nagras wordt door de verhuurder aan zich behouden. De verhuurder zal de sloten en groepen gelijk ook de stijger aan de Eem onderhouden ook de cade-sloten als het nodig is. De huurders zullen het riet langs de cade niet mogen maayen afsnijden voor April in elk jaar. De huurders zullen het land dat geweid wordt niet bescharen met ezels maar met genoegzaam hoornvee, enige andere als eigen paarden en ook geen meer dan twee in elke kamp te mogen brengen.

De noorder maten

De maatlanden worden, van zuid naar noord, verdeeld in de korte en lange maten, die aan de oostzijde worden begrensd door de maatskade. Deze kade loopt van de Zuidwendse maat noordwaarts tot aan de eerste lange maat, de Lambert Jaap Wichers maat ten noorden van de grote maat en van daar oostelijk tot aan het punt waar de Helling aan de grote maat grenst. Op dit punt loopt de lange maatskade weer noordwaarts tot achter Peter Wilden maat, waar hij naar het

westen afbuigt om door te lopen tot aan de zomerdijk.

De maatlanden lopen echter door tot aan het Truyckmerland. Deze noordermaten zijn korter dan de lange maten, ongeveer een derde van de lengte, en lopen door tot aan het Eemmeer. Oostelijk daarvan, op de meest noord-oostelijke hoek van Eemnes ligt het Raboes. Dit zijn nu twee afzonderlijke stukken land, met er tussen wat riet en beplanting van het vogelreservaat. In de nagelaten stukken uit het archief van Willem Verweij en zijn schoonzoon Martinus van Doelen, is een aantekening te vinden die gedateerd is op 31 mei 1736, waarin hij, samen met Peter Willemze Huishouwer, als eigenaars van het Raboes opdracht gaf tot het graven van een sloot, die moest lopen van de westzijde van Geun maat, via het Raboes naar de Eem. Deze sloot zou onder meer moeten dienen voor het afwateren van de Heinellen polder, en om het transport van het hooi vanuit het Raboes te vereenvoudigen.

Een dergelijke sloot zou nu niet kunnen bestaan, omdat die dan voor het grootste deel door het Eemmeer zou moeten lopen. Dit leidt tot de conclusie dat de noorder maten in die tijd tot aan het Raboes moeten hebben doorgelopen. En de lange maatskade niet ten noorden van Peter Wilden maat, maar veel verder noordelijk naar het westen moest zijn afgebogen.

Uitgaande van deze veronderstelling, is een poging gedaan om de situatie zoals die er in de 18e eeuw moet hebben uitgezien te reconstrueren. Hiervoor is gebruik gemaakt van de gegevens uit de manualen van het oudeschildgeld over de jaren 1777-1779. Van alle hierin opgenomen percelen is niet alleen het verschuldigde bedrag, maar ook de oppervlakte vermeld in dammaten. Door deze maten te vergelijken met de topografische kaart van Eemnes, zijn de toenmalige liggingen van de maten boven Peter Wilden maat op een redelijke wijze te benaderen, door er van uit te gaan dat de verschillende percelen door sloten gescheiden waren en dat deze sloten in de loop der tijd niet van plaats veranderd zijn. Om de nauwkeurigheid van de toenmalige metingen nogmaals te controleren zijn er eerst een aantal maatlanden die nu nog met zekerheid te plaatsen zijn vergeleken met de in 1777 gegeven oppervlakten.

Eén van deze maten is de Peter Wilden maat, waarvoor een oppervlak van 6 dammaten werd gegeven, dit is omgerekend 3,405 ha. De opmeting op de kaart geeft een oppervlak van 3,538 ha, een fout van iets minder dan 4 procent. De lengte van Peter Wilden maat (van de zomerdijk tot aan de lange maatskade), komt dan op ongeveer 1220 meter.

Door nu de gegeven oppervlakten van de maten ten noorden van Peter Wilden maat op dezelfde manier om te rekenen en uit te zetten op de topografische kaart, ontstaat er een beeld van de ligging van deze maten. Van zuid naar noord vinden we op deze manier voor de opeenvolgende maten de volgende lengten:

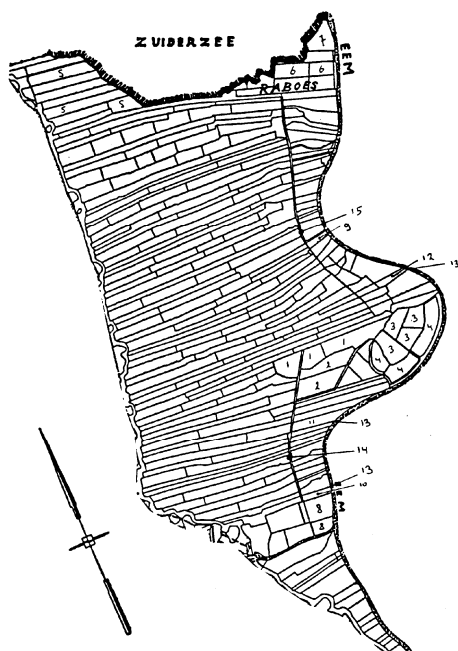
Peter Leeuwen maat	1280 meter
Gerrit Gerrits maat	1337 meter

Meulen en Cruylings maat	1370 meter
Geun maat	1220 meter
Evert Jacobs en Mette Copen maat	1220 meter
Het Breeland	1000 meter
Tyen, Vrouwen en Gijsje Smits maat	518 meter

Hierbij is aangenomen dat deze maten over hun gehele lengte niet in breedte varieerden. Hierdoor is het mogelijk dat er een kleine vertekening ontstaat ten opzichte van de werkelijke situatie. Vergeleken met de lengte van Peter Wil-den maat van 1220 meter, mogen we toch met zekerheid vaststellen dat deze maten tot aan het Raboes doorliepen. Door het gegeven dat de maten ten noor-den van de Mette Copen maat in lengte afnemen, is hieruit de kustlijn weer te reconstrueren.

Het Raboes

In de meest noord-oostelijke hoek van de gemeente Eemnes bevindt zich het Raboes. Verdeeld in het voorste of cleyne en achterste Raboes. Dit stukje pol-der dat van ouds onder de maatlanden gerekend werd, was al voor 1621 van een kade voorzien. In dat jaar werd besloten om de kade te verhogen tot een hoogte van 4 voet 32). De in 'gemeen' gebruik zijnde polder had veel van de di-verse overstromingen te lijden, zodat er in 1695 besloten werd om de kade te verbeteren, nadat er van het achterste Raboes al delen door de Zuiderzee waren weggespoeld.

Het was Willem Verweij die op 6 april 1722 een dammaat achter Mette Copen maat kocht. Dit was dus, zoals eerder aangetoond een deel van het Raboes. Deze aankoop werd gevolgd door de aankoop op 17 september 1725 van nog twee dammaten in de uiterdijken boven Mette Copen

TEKENING III

(overgenomen uit: Eemnes, A.J. Maris, Kaart I)

- 1 De grote maat
- 2 Het nieuw bekaaide veld
- 3 De oude Helling
- 4 De nieuwe Helling
- 5 De noorder maten
- 6 Het voorste Raboes
- 7 Het achterste Raboes
- 8 De uiterdijken boven de zuidwend
- 9 De uiterdijk boven Oth Dirken en Gerrit Jaap Jansen maten
- 10 De uiterdijk boven Lamphen en Boers maatje
- 11 De uiterdijk boven Cossen maat
- 12 De uiterdijk boven Dirk Blommen en Tijmen Janssen maten
- 13 Duikers
- 14 De korte maatskade
- 15 De lange maatskade

en Cruilings maten van Tijmen Evertze, de burgemeester van Blaricum, en de resterende delen van deze uiterdijken die op 28 maart 1730 van Willem Jacobs Dekker en Roel Lamberts Verwer als voogden van de kinderen van Fransje Lamberts werden gekocht. Deze aankopen maakten dat Willem Verweij ongeveer de helft van het Raboes in zijn bezit had. De overige percelen waren in het bezit van Peter Willemze Huishouwer. Omdat het Raboes niet in verschillende kavels verdeeld was, besloten zij op 31 mei 1736 tot het laten graven van de eerder genoemde sloot in Geun Maat. Om eventuele onenigheid over de eigendommen in het vervolg te voorkomen spraken zij af dat alle gronden ten noorden voortaan aan Willem Verweij behoorden en de zuidelijke delen aan Peter Willemze Huishouwer.

In de manualen van het oudeschildgeld van 1735 lezen we dat het achterste Raboes, na er jaren verlaten bij te hebben gelegen en gedeeltelijk door de zee te zijn afgespoeld, rond het jaar 1725 weer door een kade was omgeven. Dit moest dus door Willem Verweij zijn gedaan, omdat hij toen eigenaar van het grootste deel van aldaar liggende gronden was. Het voorste Raboes was altijd door een kade omringd geweest, zij het wel dat deze kade al een keer verlegd moest worden.

De Eemkade

Gedurende de 18e eeuw waren, voornamelijk op initiatief van Willem Verweij en zijn schoonzoon Martinus van Doelen, het nieuw bekaaide veld, de oude en nieuwe Helling en het Raboes van een kade voorzien. Voor de overige uiterdijken werd door de gezamenlijke eigenaars op 8 april 1807 besloten om deze voor het grootste deel in een maal te bekaden.

Dit vanwege de *grote noodzakelijkheid om de uiterdijken tegen allen overloop van zeewater te beschermen*. Deze 3 voet hoge kade werd gepland *van achter de zuidwendse maat af noordwaarts op tot aen Oth Dircken en Gerrit Jaap Jansen maat toe*. Het was de bedoeling om een zodanige kade aan te leggen dat deze, nadat ze was beklonken, de maatkade zou evenaren en zo mogelijk overtreffen.

Om zoveel mogelijk nieuwe gronden te kunnen aanwinnen moest de kade op een afstand van 3 voet van de Eem dwars door de uiterdijken worden gelegd. Te beginnen aan de zuidzijde achter de zuidwendse maatsdam en dan noordwaarts tot aan de kade om de nieuwe Helling. En van de noord-oosthoek van de nieuwe Helling verder tot aan de noordzijde van Oth Dircken maat, om daar aan de lange-maatskade te worden vastgemaakt.

Ook hier werd een sloot voor de kade in de plannen opgenomen voor de uitwatering en de benodigde aarde. Was de hierdoor beschikbaar gekomen aarde niet voldoende, dan moest het tekort uit de aangrenzende uiterdijk worden uitgegraven. Dit dan op zodanige wijze dat de eigenaar hier zo min mogelijk schade van ondervond. De eigenaar ontving een schadeloosstelling van 12 stuivers voor ieder 'schaff'.

Zo werd er ook bepaald dat de zoden, die voor de versteviging nodig waren, uit

de aangrenzende graslanden mochten worden gestoken. In de uitwatering van deze nieuwe polder werd voorzien door de aanleg van een drietal duikers. Een bij de uiterdijk boven Lamphen en Boer maatje, een aan de zuidzijde van de uiterdijk boven Cossen maat en een ten zuiden van Dirk Blommen maat. De Helling bleef voor zijn uitwatering afhankelijk van zijn eigen duiker.

Verder moest iedere eigenaar zorg dragen dat de sloten die voor de afwatering nodig waren op voldoende diepte werden gebracht en niet door dammen versperd, tenzij ze van voldoende duikers waren voorzien.

De kosten voor aanleg en onderhoud zouden, over twee jaar verspreid, worden omgeslagen over de belanghebbenden, evenredig met de oppervlakte van hun uiterdijken. Met uitzondering van de erfgenamen van de heer van Riebeek, die als eigenaar van de Helling niet in de kosten hoefde bij te dragen. Voor het verdere algemene onderhoud zou er jaarlijks een bijdrage van 6 stuivers per dammaat worden gevraagd, zoals dit ook voor de maatpolder gebruikelijk was.

Om op de uitvoering van het werk, en het onderhoud, toe te zien werden er vier poldermeesters aangesteld, te weten Wouter Stalenhoef, Hendrik van de Kuyneder, Johannes der Kinderen en Peter Romein, dit voor een tijd van 4 jaar. Zij ontvingen voor hun diensten en verteringen een tegemoetkoming van twintig gulden per jaar. Hiervoor werd dan wel verlangd dat zij twee maal per jaar, in het voor- en najaar schouwden. Dit was een vergelijkbare regeling als die voor de maatlanden.

Voor wat het gebruik betrof, werd er duidelijk gesteld dat geen van de eigenaars de eerste vier jaar hun grond als weidegrond mochten gebruiken, dit om geen schade aan de kade door het vee te laten veroorzaken. De poldermeesters moesten er ook op toezien dat de maatlanden van voldoende omheiningen waren voorzien, zodat er ook geen vee vanuit de maatlanden de nieuw gemaakte kade kon vertrappen.

W. van IJken

DE HELLINGEN SPREKENDE

*Ik was een modder poel
vol bogt, in slijk bedolven
een speel toneel der golven
vol ondiert en krioel*

*Nu pronk trots mijn beur
die eertijts was verschooven
en houw mijn kruijn steeds boven
en gees voor stank reets geur*

*Mijn trotse kaa en sluijs
tot mijn behoud geleyd
de zee haar loop ontseijd
en leg droog in mijn kluijs*

*Maar 't is van mijn selven niet
dat ik dus kom te blasen
en toon mijn groene grasen
ik sal uw dan doen bediet*

*'t is door het wijs be-leij
(en toedoen van wat platen)
van 't lidt der heeren staaten
mijn heer den heer verweij*

*Die sag in mijn wat goets
dat dee hem mijns ontfarmen
ik sal ook in zijn armen
gerust zijn en goets moets*

*En sal daarom hier neven
sijn gunste openbaren
tot in sijns grijse jaren
hem triple tribuijt geven*

API730HM

't Moraale

*De mens als 't woeste land
kan even luijster krijgen
wanneer zijn sinnen nijgen
na raat met onderstand*

Van de redactie

Dit is alweer het laatste nummer van 2002. In totaal produceerden wij 180 pagina's verdeeld over 4 nummers. Om zoveel pagina's te vullen met tekst en foto's is binnen onze Kring geen grote opgave (tot nog toe). Diverse auteurs uit eigen Kring zorgen voor een regelmatige aanvoer van kopij die vaak na een langdurig onderzoek tot stand komt. Zij worden hiervoor niet uitbetaald in euro's, slechts dank is hun loon. Maar dat doen we dan ook oprecht.

Op het omslag vindt u onze adverteerders die wij graag sponsors

noemen. Het zijn in volgorde van plaatsing:

- **Restaurant Eemland**
- **Campagne & Van Breemen Makelaars BV**
- **Tuincentrum Gebroeders De Bruin**
- **Notariskantoor mr. W. A. van der Sluis**
- **Welkoop**
- **Rabobank Eemnes**

Dank zij hun financiële ondersteuning kunnen wij een goed verzorgd blad aan u presenteren.

J. J. Smids

HKE-151

Schenkeningen H.K.E.

In de afgelopen periode ontvingen wij de volgende zaken als aanvulling voor de collectie van de HKE:

- Drie hoofdkapjes van Adriana Eek-Schimmel van:
B. Ketelaar-Zwanikken, Holleweg 4, Hilversum
- Boek "100 jaar Katholiek Onderwijs + Map Hedendaagse tekeningen van Amersfoort e.o. + mapje zelf gemaakte tekeningen (Eemnes) van:
B. Vesters, Melkweg 28, 1251 PS Laren
- Bidprentjes van:
L. Overeem uit Hoornsterzwaag
- Twee religieuze boekwerken van:
J. Perier, Klaphek 9, 1261 XM Blaricum
- Tijdschrift "De Spiegel" d.d. 7 mei 1955 van:
R. v. Oostrum, Graanoogst 17, Eemnes
- Schilderij Steintje Dop, krantenknipsel, Wetboek 1919 van:
D. Koster-Hagen, Laarderweg 130, Eemnes
- Thermometer (gebruikt bij kaasbereiding) van:
Mevrouw J. Horst, Maalderij 22, Eemnes
- Jasje van Evert Stalenhoef, vestje en dragersjas van Gies Hilhorst van:
Bert Hilhorst, Wakkerendijk 160, Eemnes
- Bidprentjes van:
A.J. Tak, Fazantenlaan 10, Nederhorst den Berg
- Foto's van Eemnesser Feestweek 2002 van:
Mevrouw Leeuwenkamp, Binder 1, Eemnes

Voor al deze schenkingen willen wij u van harte bedanken!

Uit de Kerkgeschiedenis van de Hervormde Gemeente Eemnes-Buitendijk (II)

De teruggave van de kerken in de Franse tijd.

De Fransen brachten vrijheid van Godsdienst. In 1798 werd er door de volksvertegenwoordiging een nieuwe grondwet aangenomen, waarin artikel 6 de toedeling van kerken, pastorieën en andere kerkelijke bezittingen aan alle kerkgenootschappen ter plaatse regelde. De reformatie had de toedeling van die goederen aan de nieuwe religie bewerkstelligd, men wilde nu een eerlijker toedeling maken.

Het grootste kerkgenootschap had de eerste keus, maar daarvoor moesten eerst de koppen worden geteld. In Buitendijk bleken er 590 katholieken en 288 gereformeerden. In september werden de kerkgenootschappen door het gemeentebestuur uitgenodigd om te komen praten. Op de afgesproken datum verschenen alleen de katholieken, de andere partij wenste geen gegevens te overleggen. Daarom werden er onafhankelijke taxateurs aangesteld, die de waarde moesten schatten. Zij kwamen tot de volgende regeling:

- De totale waarde van kerken en goederen bedraagt *f* 8500.
- De katholieken hebben recht op *f* 5715 en de gereformeerden op *f* 2785.
- Bij het naasten van de kerk moet betreffend kerkgenootschap de waarde in 3 termijnen betalen (binnen 2 ½ jaar) met een rente van 4 %.
- Het kerkhof zal uitgebreid worden en evenredig verdeeld worden.

Binnen 3 weken moest hierop gereageerd worden, ander moest de volksvertegenwoordiging beslissen. De katholieken gingen akkoord, de gereformeerden voerden vele bezwaren aan, onder meer “onbillijkheid”. Men had rechtskundige hulp ingeroepen ter ondersteuning. Ondertussen schreef het gemeentebestuur, dat men wat haast moest maken. Maar dat was juist de tactiek van de kerkenraad: men wilde de termijn van 6 maanden overschrijden, om de procedure te verlengen: de volksvertegenwoordiging in Den Haag moest dan ingeschakeld worden voor een beslissing. Uiteindelijk ging in de tweede helft van januari een vertegenwoordiging van het gemeentebestuur met de stukken naar Den Haag. En daar bleven ze zo lang in de bekende bureauladen liggen, dat de wet van 16 oktober 1801 de beslissing forceerde: alle kerken bleven in het bezit van diegene, die op 1 januari 1800 de kerk in bezit had. Totdat... op 2 augustus 1808 koning Lodewijk Napoleon per decreet bepaalde, dat er opnieuw schikkingen moesten worden gedaan. En opnieuw was de tijdsduur gunstig voor de gereformeerden, want op het moment, dat Napoleon Bonaparte Nederland inlijft bij het Franse keizerrijk (juli 1810) worden de wetten van het keizerrijk van kracht en vervallen de koninklijke decreten. Daarmee was voor de

Het schip van de kerk. Let op de vele gestoelten, de doopbogen (1649), de kansel (1604) en het koorhek (1618). (Foto: Rijksdienst voor de Monumentenzorg)

HKE-154

katholieken nog de kous niet af, want na het aantreden van Koning Willem I zag men nieuwe kansen schoon. Op 24 oktober 1809 stuurde men de koning een rekwes, die daar vervolgens afwijzend op beschikte. Einde van deze zaak. De toren, was in 1798 bezit van de burgerlijke overheid geworden. Dat bleef zo en werd niet meer hersteld.

Afscheidingen in de 19^e eeuw

Ik heb gekeken naar de verschillende jaren, dat er landelijk binnen de hervormde kerk afsplitsingen waren en de reactie hierop binnen de hervormde kerk van Eemnes-Buiten.

De Kansel met het opschrift: 'Pitergen Geerbrans, weeduwe saliger, heeft dit ghefondeert, tot mimori, anno 1604'. (Foto: Rijksdienst voor de Monumentenzorg).

Allereerst de afscheiding van 1834, waarin een groep christenen zich afscheidde uit protest tegen het binnensluipen in de kerk van allerlei vrijzinnigheden. In de notulen van de Kerkenraad is niets te vinden, over lidmaten of kerkenraadsleden, die zich hiermee bezig hebben gehouden. Geen discussie wordt gemeld; 't lijkt of het de Eemnesser in het geheel niet geraakt heeft. Toch weten we van o.a. Hilversum en Huizen, dat er binnen die gemeenten de nodige beroering is geweest. Daar ontstaan de Christelijke Afscheiden Gemeenten, die zich later de Gereformeerde Kerk gaan noemen.

Het scheelde overigens maar weinig, of Eemnes had eind 1837 kandidaat

L.G.C. Ledeboer beroepen in plaats van kandidaat L.H. Schotsman. Dominee Ledeboer werd in 1838 predikant in Benthuizen. Vanwege het feit, dat hij op zondag 8 november 1840 de reglementbundel en het gezangboek plechtig begroef, werd hij op 13 november daarop volgend provisioneel uit zijn ambt geschorst en op 26 januari 1841 ontslagen. Hij voegde zich terstond bij de Afgescheidenen. (Jaargids Hervormde gemeente Eemnes-Buiten 1980, blz. 9).

Misschien waren er ook hier aanhangers van deze afscheiding. In de notulen van 11 december 1863 lezen we het volgende voorval.

Peter Boelhout is in de voorafgaande kerkenraadsvergadering tot ouderling gekozen. Een van de lidmaten, A.M.C. Holland, tekent protest aan tegen deze verkiezing. Hij vindt Boelhout onwaardig om dit ambt te mogen dragen. Hij schrijft, dat Boelhout geen gezangen zingt, het avondmaal niet houdt en zijn huis beschikbaar stelt voor oefeningen en godsdienstige vergaderingen, buiten medeweten van de predikant.

De pas gekozen ouderling wordt om commentaar gevraagd. Deze wil zich alleen verbeteren betreffende zijn deelname aan het avondmaal. Hij denkt er verder in het geheel niet aan voor zijn benoeming te bedanken. De kerkenraad stuurt stukken over deze zaak naar de classis om hen te laten oordelen, hoe verder te handelen. Die is resoluut in haar oordeel: Boelhout wordt de bevoegdheid ontzegd om als ouderling op te treden. Hij mag geen kerkelijke rechten uitoefenen en geen kerkelijke bedieningen aanvaarden tot hij “van een betere gezindheid” doet blijken.

Boelhout gaat in beroep bij het Provinciaal College. De hele kwestie geeft veel spanning binnen de gemeente, maar kennelijk wordt er informeel overleg gevoerd, want op 11 februari 1864 bericht de secretaris van het Klassikaal Bestuur, dat Boelhout zijn appèl heeft herroepen en in zijn lot beschikt. (Overigens: Peter stierf nog dat zelfde jaar op 18 oktober, 64 jaar oud.)

Als dan op 12 februari een nieuwe vergadering bijeen geroepen wordt om een andere ouderling te kiezen, is er toch nog de nodige spanning. Een van de diaken, diaken Blom vindt, dat hij om dezelfde reden als Boelhout veroordeeld zou kunnen worden. Er wordt hevig op hem in gepraat, maar hij blijft bij zijn mening. Hij en ook ouderling Woudenberg, zullen niet opnieuw mee kiezen, want zij hebben bij de eerdere verkiezing Boelhout hun stem gegeven en blijven bij die keus. Ondanks hun tegenstribbeling wordt er toch een nieuwe ouderling gekozen.

De tweede afscheiding in 1884, beter bekend als de “doleantie”, houdt lidmaten en kerkenraad wel van het begin af bezig.

De Synode had in 1883 besloten, dat “het reglement op het examen ter toelating tot de evangeliebediening” gewijzigd moest worden. De kandidaat-predikanten hoefden nog slechts te beloven “de belangen van het Godsrijk te

Het grafmonument (rouwbord) in het koor van de kerk van de ambachtsheren van Eemnes, de familie Hasselaer. Hun grafkelder bevindt zich vlak daarbij. Hier liggen meerdere leden van de familie in. Het rouwbord was vroeger boven de deur van de consistoriekamer (zie foto 1) bevestigd. (Foto: Bert Snel).

bevorderen". De oorspronkelijke formule volgens de drie formulieren van enigheid was totaal afgezwakt. Dat was, zo vond een groep hervormden, niet meer in overeenstemming met de gereformeerde beginselen en veroorzaakte een landelijke storm. Na raadpleging van de stemgerechtigde leden besloot de Kerkenraad om een commissie in te stellen, die hen van een kundig advies kon dienen, hoe nu verder te handelen. Gekozen werden de predikant ds. Doornveld en het lid Teunis van Hall.

Ds. Doornveld vertegenwoordigde de Kerkenraad op een protestvergadering in Amsterdam. Daar werd besloten, dat er alleen nieuwe predikanten zouden worden toegelaten, die met de belijdenisgeschriften instemden. Bovendien zou het Hervormde kerkverband, waarin men sinds 1816 stond worden verlaten, wanneer kerken zouden worden belet om Jezus als Koning in Zijn Kerk te eren. En al degenen, die onder een Kerkenraad vielen, die tegen Jezus' Koningschap inging, waren gehouden om dan te breken met die Kerkenraad en een dolerende gemeenschap te vormen. (zie H. Hille: Ds. Harmen Doornveld, Staphorst 1980, blz. 19 en 20).

Na het vertrek van ds. Doornveld in 1884 en de intrede van ds. Toornbergen lijkt het even rustig. Toch is er onrust: in de notulen van de kerkenraad van 18 januari 1886 staat gemeld, dat de "circulaire van Hoedenmaker" (prof. Hoedenmaker) na ernstige bespreking terzijde wordt gelegd. Dat hiermee de zaak niet is afgelopen, blijkt uit de notulen van zo'n 1½ jaar later. Over de vergadering van 15 juni 1887 staat genoteerd:

"Na het lezen van het schrijven van ds. Van F. en dat van het Cl. B. (=Classicaal Bestuur) legt Van Hall de vraag voor aan de kerkenraad of deze niet bereid zal zijn tot de reformatie der kerk over te gaan. De Consulent verklaart dat hij het raadzaam acht, dat die vraag thans niet aan de orde komt, en zegt die vraag moeilijk aan de orde te kunnen stellen, daar de vergadering tot het beantwoorden van die vraag niet aangeropen was. Hij geeft echter Van Hall in overweging om - ingeval hij bij zijn vraag blijft - deze schriftelijk bij de kerkenraad in te dienen."

Verstandig van de consulent, om de voor het blok gezette kerkenraad op deze manier even uit een moeilijk situatie te redden. Maar het is maar van korte duur, want de notulen van de vergadering van 4 augustus melden:

"Intussen was binnen gekomen T. van Hall, die een ogenblik toegang verzocht, wat hem toegestaan werd. Hij reikte een brief over, die nu door de kerkenraad gelezen en besproken werd.

In die brief werd door T. van Hall, W. Pas en W. van Essen de kerkenraad verzocht tot de reformatie der kerk over te gaan, de verklaring erbij voegend, dat meerdere lidmaten der gemeente met dat verzoek instemden.

De kerkenraad vindt vooralsnog geen vrijmoedigheid tot dien stap over te gaan, doch wenst de vraag in nadere overweging te nemen."

Ramen en kaarsenkronen in het koor van de kerk. (Foto: Bert Snel).

Het blijkt, dat de kerkenraad geen verdere stappen onderneemt, geheel tegen de zin van enkele leden. Zij trekken hun eigen conclusie, hetgeen blijkt uit de op 4 oktober 1889 opgestelde lijst van stemgerechtigden. Van deze lijst worden natuurlijk de vertrokken en gestorven gemeenteleden geschrapt. Maar dan staat er: “benevens twee personen, die door hun kind bij de dolerende gemeente in een naburig dorp te laten dopen, ten duidelijkste en in het openbaar getoond hebben niet meer tot de hervormde kerk alhier te behoren.”

Deze twee leden zijn Gijsbert Blom en Cornelis Snel. In het jaar daarop worden op 16 oktober 1890 ook Cornelis Dop, Teunis van Hall, Willem Pas en Gijsbert Grootveld van deze lijst geschrapt.

In Eemnes-Binnen legt zelfs een dominee, P.C. Koster, in 1888 zijn ambt neer om in Velp een benoeming bij de Nederlands Gereformeerden Kerk (Dolerend) te aanvaarden.

In een latere vergadering (30 oktober 1895) komt men in een Kerkenraadsvergadering nog een keer op de moeilijkheden terug. De notulist schrijft: “In broederlijke samenspraak wordt er nog op gewezen hoe het juist in deze tijd erop aan komt in waarde te houden den groten schat die de Heere ons gegeven heeft in de aloude belijdenisschriften onzer kerk.”

Ontwikkelingen in de 20e eeuw.

Een andere “niet-officiële” uiting van religiositeit is het houden van “conventikels” (godsdienstige bijeenkomsten in kleine kring). Tot 1915 werden deze veel gehouden en in de jaren twintig waren er zelfs samenkomsten in café “De Lindeboom”. Dat dit niet in overeenstemming met de zienswijze van de kerk was, getuigt een vraag in de gemeenteraad van 20 december 1923. Daarin werd de burgemeester gevraagd, of hij deze bijeenkomsten niet kon verbieden. Natuurlijk gaf de burgemeester hierop een ontkennend antwoord.

Deze bijeenkomsten werden geleid door een godsdienstonderwijzer uit Ede en telde gemiddeld zo’n 50 bezoekers. Bij de kerkvisitatie van 1922 had de Kerkenraad melding gemaakt van deze mystieke stroming, die volgens haar afbreuk deed aan de goede geest binnen de gemeente. Men had gepoogd om door gespreken een eind hieraan te maken, maar de oefeningen gingen nog jaren door. Of dit ook geleid heeft tot grote onenigheid binnen de kerk is onzeker, maar feit is wel, dat in 1925 door Justitie aan een persoon de toegang tot een vergadering werd ontzegd. De burgemeester antwoordde in de gemeenteraad op vragen, die hem daarover gesteld werden, dat hij wist, dat er bij kerkelijke zaken niet steeds vrede heerste, maar dat hem nog niet om politionele ondersteuning gevraagd was.

Mevrouw Perier-Ruizendaal, echtgenote van de voormalige uitbater van “De Lindeboom” schijnt hier de motor van te zijn geweest. Na haar verhuizing naar Meentweg en Laarderweg is dit nog even doorgegaan. Met haar overlijden in 1943 kwam hier kennelijk een eind aan.

Een andere zaak was, dat er in de jaren 30 onder meer vanwege de financiën moeilijk predikanten voor Eemnes-Binnen te krijgen waren. De vraag werd gesteld, of beide gemeenten misschien beter samengevoegd zouden kunnen worden. In 1935 stelde de Kerkenraad van Binnendijk deze vraag. Men besloot een vergadering uit te schrijven met Kerkenraad, Kerkvoogdij, College van Notabelen en leden van het kiescollege (9 november 1936). Men besloot die van Eemnes-Buiten eens te polsen over deze kwestie. Een half jaar later was het antwoord op dit onderzoek: het is niet mogelijk. Opnieuw maar tevergeefs ging men op zoek naar een nieuwe predikant. In juni 1938 schreef het Provinciaal Bestuur aan beide kerken, wat de Kerkenraden over een combinatie van de beide gemeenten dachten. Het wonderlijke is, dat Eemnes-Binnen met het antwoord kwam, dat bijna alle gemeenteleden hier tegen waren. Men moet daarbij bedenken, dat de predikanten van Eemnes-Binnen in het verleden veelal in hofkringen vertoefden: koningin Emma en koningin Wilhelmina kerkten hier regelmatig. De preektoon van deze predikanten was over het algemeen wat “lichter” dan van die in Buitendijk.

Kennelijk vond ook de Algemene Synode daarop samenvoeging ongewenst. Zij schreven dit in een brief van 12 augustus 1938. In december 1941 kwam

een variatie op een samenvoeging ter sprake: samen één predikant, maar beiden blijven zelfstandige gemeenten. Dat dit toen niet doorgegaan is, weten wij, maar dat uiteindelijk is een halve eeuw later, op 1 januari 1996, samenvoeging toch een feit geworden.

Iets te vertellen over de Hervormde leer is voor mij moeilijk. Als men het gemeenteleden vraagt, vindt men, dat men hier tot de middengroep in de kerk behoort. De “lichten” zijn degenen, die achter alle vernieuwingen aanlopen en gemakkelijk samenwerken met andere geloofsgroepen. De “zwaren” zijn de “Bonders”, die zondagsheiliging nog stringent beoefenen, niet fietsen of autorijden, sombere kleding dragen, de vrouwen en meisjes met bedekt hoofd in de kerk wensen en waar vrouwen onderdanig zijn aan hun man. De prediking is er somber, doorspekt van eigen zondigheid en eigen nietigheid.

De kerk in Eemnes behoort ergens in het midden: men onderzoekt alle zaken en behoudt het goede. Zo is men bijvoorbeeld onlangs voorzichtig begonnen met het zingen van ritmische psalmen (2000). En ook het stemrecht van de vrouwen is nu, 60 jaar na de synodale beschikking, in praktijk gebracht (1996). Soms vind ik als buitenstaander, dat sommige zaken wel erg principieel beoordeeld worden.

Bij de herdenking in 1981 van de verschrikkelijke moordpartij in 1481 werd verzocht om de rouwtekst, die eeuwenlang in de kerk te lezen was, maar waarschijnlijk bij een restauratie was verdwenen, weer aan te brengen. De tekst luidde:

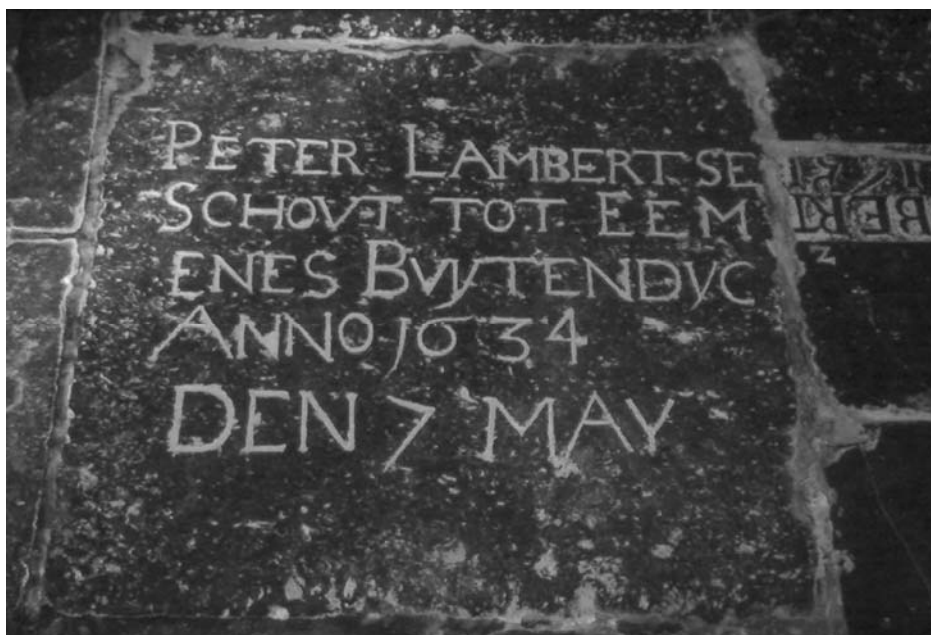

(zie: Historische Kring Eemnes, jrg 3 (1981), no 4, blz. 82 – 84). Vanwege de laatste regel was daar toch wel bezwaar tegen.. De zielen zijn namelijk al be-

stemd en kunnen niet meer geholpen worden. Het bord werd daarom niet in het schip van de kerk, maar in het koor opgehangen.

Net als in andere kerken is er in recente jaren een terugloop van praktiserende lidmaten. Er waren ook mensen, die zich niet thuis voelden binnen deze richting van de hervormde kerk en elders gingen kerken. Zij vinden en vonden hun weg naar de Samen-op-weg-gemeente van Laren of naar de Evangelische Gemeente, die in De Hilt zijn samenkomsten heeft. Ook zijn er enkele gezinnen, die een strenger richting aanhangen en naar elders gingen. Deze ontwikkelingen duiden enerzijds op de gemakzucht en onverschilligheid van een nieuwe generatie, anderzijds ook op het gewetensvol kiezen van mensen, die het geloof een plaats willen geven in hun leven.

Tenslotte nog dit: het kerkgebouw heeft in 6 eeuwen al heel wat gelovigen geherbergd, die uit overtuiging allen God wilden dienen en eren, maar wat uitwerking hiervan betreft soms met elkaar van mening verschilden. Moge het gebouw haar functie van Gods huis nog lang binnen onze gemeenschap kunnen vervullen.

De kerk was vanaf 1363 tot begin 19e eeuw de begraafplaats voor protestanten en katholieken. Vanaf 1810 was er een verbod op het begraven in kerken. In het hof rond de kerk werd enige tijd begraven tot in 1827 het R.K. kerkhof en in 1828 het algemene kerkhof tot stand kwamen. De hier afgebeelde grafzerk is de op één na oudste (gedateerde) steen in de kerk. (Foto : Bert Snel).

Bouwen en restaureren, een eindeloos proces.

De hervormde kerk heeft ook in de 19e en 20e eeuw een lange geschiedenis van bouw, verbouw en restauratie achter de rug. Hier volgt nog een kort overzicht van enkele gebeurtenissen.

1798 (Franse tijd) De kerktoeren op last van het rijk aan de overheid overgedragen

1817 De Kerkenraad schaft twee nieuwe zilveren Avondmaalbekers aan. De bekers worden van een inscriptie voorzien.

1822 11 augustus: Nieuw orgel vervaardigd door H. Knipscheer in gebruik genomen; 's middags een orgelconcert door de toonkunstenaar D. Brachthuizen. De ambachtsheer droeg f 500 hieraan bij.

1828 Algemene Begraafplaats in gebruik genomen op bouwland van de Herv. Kerk van Eemnes-Buiten met schadevergoeding aan de eigenaars van graven in de kerk.

1837 Nieuwe stenen wijzerplaat voor het torenuurwerk.

1842 Ds. L.P. de Vijver en zijn vrouw J.J. Molenaar laten op 24 april hun dochter Elisabeth Jacoba dopen door ds. L.H. Schotsman. Zij schenken de kerk een nieuwe zilveren doopschaal en laten daarin een inscriptie aanbrengen, die van dit heuglijk feit melding maakt.

1852 Reparaties aan de grote toren door metselaar J. Groen. Ook dak, goot en kapwerk aan de noordkant wordt opgeknapt.

1869 10 juni: Aanbesteding torenreparatie gegund aan F. Koelewijn voor f 885. (Notulen gemeenteraad).

Op een plankje, waarvan een foto bij Monumentenzorg, staat:

“In het jaar 1869 in Augustus is dit vernieuwd door Jan Pas en W. Hagen, timmerlieden, Hannes Koelewijn, metselaar, Evert Ruizendaal, schilder, en door ons Jan Vos, Jan van de Hurk, Lambertus Schaap, Antoni Oostenburg, Arie Malestijn. Ter gedagtenis.”

1873 9 april: J. Majoor moet een bestek opmaken voor reparatie van de toren van Eemnes-Buiten.

1875 ca.

Veel protestanten uit Laren laten zich in Eemnes begraven. Zij willen niet op het katholieke kerkhof begraven worden en op het Algemene kerkhof daar liggen veel zelfmoordenaars, die niet in “gewijde” aarde begraven mogen worden.

1876 Op een gevelsteen onder de cordonlijst in de zuidgevel van het midden schip staat het jaartal 1876. Een kleine restauratie?

1881 28 jan.: Kerkenraad van Herv. Kerk Buitendijk wil gemeentekerkhof overnemen. Verzoek naar gemeente, maar dit wordt door bezwaren van gemeenteraad en provincie niet ingewilligd.

1882 28 aug.: Oprichtingsvergadering voor een school met de bijbel onder

- voorzitterschap van ds. Harmen Doornveld.
 Bouw nieuwe school met den bijbel door en naar ontwerp van T. Koele
 wijn.
- 1883** Nieuw stovenhok gebouwd bij aan de zuidzijde van de kerk door tim
 merman Jan Pas en metselaar Koelewijn.
- 1892** 27 febr.: Aanbesteding van de reparatie van de grote kerktoren voor
 f 1059,20.
 Gemeente leent f 3000 voor dit doel.
- 1900** sept.: Kerk opgemeten door rijksarchitect Muller
- 1905** Grote Kerkrestauratie. Nieuw plafond. Glas-in-loodramen in raambogen
 en boven koorhek. Nieuw portaal aan de noordzijde.
- 1920** mei: Kerk opgemeten door architect W. Scheepens uit Den Haag
- 1940-1945**
 10 Maart 1943: 3 klokken weggehaald (2 kerk Buitendijk, 1 RK kerk)
- 1953-1958**
 Restauratie toren (opname en plan uit 1948)
- 1961-1967**
 Grote restauratie van de grote Nicolaaskerk van Buitendijk. Portaal
 noordzijde weer gesloopt. Nieuw portaal aan de zuidzijde (verwarming
 en toiletten). Sprinklerinstallatie in de oude doopkapel, gevangenis.
 Nieuw orgel, afbraak oude balustrade, versteviging muurfundering en
 trekbalken.
 Eén bord met de 10 geboden met het onderschrift “Jacobgen Gerbers
 dochter – Vreest Godt ende onderhoudt zijn ghebodt – 1607” is verloren
 gegaan, vanwege slechte opslag.
- 1969** Nieuw kerkorgel, gebouwd door de firma Blanken uit Utrecht, in latere
 jaren uitgebreid en gerenoveerd. Kleur rood(bruin) zoals de oude orgels
 rondom de voormalige Zuiderzee, houtsnijwerk met bladgoud geaccen
 tueerd.
- 1977** Torenrestauratie: nieuwe balustrade en nieuwe spits. Herstel wijzerplaat
 uit 1837.
- 2002** Nieuwe restauratie van de kerk.
 Overbrenging kerkarchief naar Amersfoort

Mijn bijzondere dank gaat uit aan het bestuur van de Herv. Gemeente van
 Eemnes-Buiten voor haar medewerking bij het onderzoek van de kerkarchie-
 ven en haar deskundige adviezen.

Jan Out

Interview Mevrouw Klazien Louwerman, wijkverpleegster in Eemnes van 1963-1992

Met een verrassend jeugdige stem gaf mevrouw Klazien Louwerman (geboren in 1932) toestemming voor een interview. Eerst zei ze nog: “Ach, wie is daar nu in geïnteresseerd...?” Maar na even doorpraten kon ik haar overtuigen van het belang van haar functie en ervaringen in Eemnes.

Mevrouw Louwerman is geboren en getogen in Enkhuizen, waar zij haar verpleegstersopleiding in het ziekenhuis heeft gevolgd. Na het afronden van haar opleiding, die drie jaar duurde en waarbij gelijktijdig gewerkt werd in het ziekenhuis in Enkhuizen, heeft ze eerst ‘haar ooievaartje gehaald’, zoals de kraamopleiding heette. Want alleen de verpleegstersopleiding was maar kaal en de kraamverpleging was ook gewoon leuk. Zonder dit ‘ooievaartje’ kon je ook geen wijkverpleegster worden. Het ziekenhuis in Enkhuizen had zo’n 100 bedden; erg knus allemaal, maar ze wilde graag ervaring opdoen in een groot ziekenhuis. Toen ze zo’n 27 jaar jong was, ging mevrouw Louwerman in Haarlem werken in het Grote Gasthuis. Eerst voelde zij zich wel erg verloren in dit ziekenhuis, daar het drie keer zo groot was als dat in Enkhuizen. Toch heeft ze er drie jaar met plezier gewerkt. Maar om nou altijd binnen die vier muren van het ziekenhuis te blijven, waar het een echte vrouwengemeenschap was... Een nichtje was wijkverpleegster en dat leek haar ook wel wat. Het werk was zeer afwisselend en zelfstandig.

Om de opleiding voor wijkverpleegster te kunnen volgen aan de school voor maatschappelijk werk in Amsterdam moest er wel flink gespaard worden. Deze opleiding duurde immers een jaar waarin niet gewerkt kon worden en dat is een hele tijd om zonder inkomen te zitten... Tegenwoordig is de verpleegstersopleiding anders geregeld: deze duurt nu langer en bevat alle elementen van de verpleging, de wijkverpleging en de kraamverpleging. Aan het eind hiervan kan men nu een keuze maken. Mevrouw Louwerman woonde tijdens de opleiding voor wijkverpleegster samen met een kennisje in Heemstede. Elke dag gingen ze op de brommer van Heemstede naar Amsterdam. Dat was al op haar ‘beroemde’ solex. De opleiding bestond niet alleen uit theorie, maar ook uit diverse stages o.a. in de wijken, bij de schoolartsdienst en de GG-GD. “Ja, dat was ik niet gewend; alle dagen weer naar school en leren. En je moest je veel breder oriënteren dan in dat ziekenhuis. Vooral op maatschappelijk terrein moest je aan veel dingen ruiken en naar veel instellingen toe. Het was een hele leuke opleiding en ik heb er ontzettend veel geleerd.”

Aan het einde van de opleiding, in december 1962, begon mevrouw Louwer-

man al ijverig naar advertenties te speuren, want de bodem van de schatkist kwam in zicht. Het was niet moeilijk om aan werk te komen:

“ Er waren best plekken. Ik wilde niet in de stad werken, maar in een dorp!” Na het insturen van sollicitatiebrieven mocht zij op gesprek komen in twee plaatsen en wel op dezelfde middag! Als eerste is ze komen praten in Eemnes. Daar voelde de sfeer meteen heel goed. “ Ik vond het zulke aardig mensen...”, zegt mevrouw Louwerman er over. Na het gesprek in de andere plaats koos mevrouw Louwerman voor Eemnes.

Was het moeilijk om hier in Eemnes huisvesting te vinden?

“Nee hoor, want mijn voorgangster woonde op Laarderweg 31a. Ze had daar geen heel huis, maar woonde boven op twee kamers en een keukentje. Het was groot genoeg, want ik had toch geen geld om er veel in te zetten... En de verhuizing naar Eemnes moest ook betaald. Veel geld was er niet over, maar ik heb dat niet gezegd, want ik dacht: dan leen ik wel wat van mijn moeder. Totdat meneer Reinhoud, die zat toen in het bestuur van het Groene Kruis, zei: ‘Zuster, als u een voorschot op uw salaris wil dan mag dat hoor!’ Maar dat hoefde niet.”

Mevrouw Louwerman heeft 7 jaar op de Laarderweg gewoond. Toen de bejaardenwoningen en de Hooiberg op de Waag werden gebouwd heeft meneer

Poseren op de Laarderweg met Gea v.d. Kamp en mevrouw V.d. Kamp (jaren '60)

*Bij een moeder thuis de baby wegen.
(eind jaren '60)*

Reinoud, die ook gemeentesecretaris was, ervoor gezorgd dat ze op de benedenverdieping van de Hooiberg kwam te wonen. Daar heeft ze 17 jaar gewoond. Toen wilde mevrouw Louwerman wel een echt huis met een tuin hebben en dat werd Everserf 57.

“Ik kwam in 1963 in Eemnes, in de ontzettend strenge winter. Toen was de Meentweg dichtgesneeuwd geweest. Ik ben hier op 1 april begonnen en toen lagen er nóg van die plakken sneeuw op de Meentweg! Ik kreeg toen allemaal verhalen te horen. Ook over de soldaten die de weg vrij hadden moeten maken.”

Na Haarlem en Amsterdam was Eemnes wel een kleine gemeenschap. Met z'n eigen gewoontes die je je eigen moest zien te maken. Hoe moest je bijvoorbeeld je aanwezigheid kenbaar maken als je op een boerderij kwam?

“Dan kwam je bij zo'n boerderij en dan dacht je: zou ik nou bij die voordeur moeten zijn met die beide ramen aan de kant? Of...? Nou, ik denk het niet, want hij zit zó op slot... Dus liep je voorzichtig achterom. Oh, zeiden de mensen, dat weet u dus, dat u door de achterdeur moet?”

Had u het gevoel dat er een wezenlijk verschil was tussen hoe de mensen hier leefden of in de stad?

“Ja, de mensen wisten hier veel van elkaar. Dat klinkt niet negatief, maar meer van: goh, ze is ziek, laat ik eens gaan kijken. In die vorm. Dat is in de loop van de jaren wel veranderd. Tussen de oude bevolking en de 'import', zoals de nieuwe inwoners altijd genoemd worden, zit een verschil in het omgaan met elkaar.

Eemnes begon ook al heel snel te groeien. De huizen van Torenzicht werden gebouwd toen ik op de Laarderweg kwam wonen. De Driest, nu een straat met huizen, was toen nog een zandpad. Daar reed boer Roothart door met zijn melkkar. En dat bouwen ging in sneltempo verder! De Raadhuislaan liep eerst door tot aan de Roëllaan, maar werd tot het Plantsoen doorgetrokken en verder tot de Graanoogst en de Maalderij. Daarna kwamen de Ploeglaan, Klaproos en de Noordbuurt. Na mijn pensionering is de hele Zuidbuurt er nog bijgekomen.”

Dus uw wijk werd ook steeds groter?

“Ja, ik moest ook steeds een stapje harder lopen. In Eemnes had je het Wit-Gele Kruis van de Rooms-Katholieken en het Groene Kruis waar ik voor werkte. Dat was de neutrale kruisvereniging. Verder bestond er ook nog een Protestants-Christelijke kruisvereniging en dat was het Oranje-Groene Kruis. Maar deze was niet in Eemnes. Ze hadden ieder een zuster. Nel Rutges was van het Wit-Gele Kruis. Maar we deden veel samen. We hadden ook om de beurt de weekenddienst. Anders kon je nooit weg. Met vakanties namen we ook voor elkaar waar. Niemand die daar moeite mee had. Mijn collega van het Wit-Gele

Kruis werkte hier al zo lang, die kende het hele dorp! En ik *leerde* het hele dorp kennen. Alles wat Katholiek was werd lid van het Wit-Gele Kruis en de rest kwam bij het Groene Kruis. Ik kreeg het dus veel drukker dan mijn collega. Wij waren toen nog niet gefuseerd, dus hebben wij aan het bestuur de situatie uitgelegd en gevraagd of zij het goed vonden dat we samen zouden werken. Dat werd goed gevonden, wij deden het gewoon en het liep! Als er mensen geweest zouden zijn die niet door 'die Roomse zuster' geholpen wilden worden, dan zouden we er rekening mee houden, maar die waren er niet. Er was één vrouwtje aan de Meentweg die zat me zo aan te kijken en zei: 'Vindt u het niet erg om Roomse billen te wassen?' Ik antwoordde: 'Die zijn net zo als die andere, toch?' 'Ja, dat is ook eigenlijk zo.' En dat was het dan.

Het werd almaar drukker en drukker en we konden het niet meer aan. Zuster Comanne kwam er toen bij. Eerst voor een aantal dagdelen, maar dat werd steeds meer. Het consultatiebureau was ook eerst om de veertien dagen, maar werd op een gegeven moment elke week gehouden, vanwege al die jonge gezinnen die hier kwamen wonen.

Het wijkgebouw stond op de Wakkerendijk naast de R.K.kerk. Het was het vroegere klooster Daar was ook het magazijn. Het is nog verbouwd in de jaren zeventig voor een beetje meer comfort en om het warmer te krijgen! Want er stond zo'n grote oliekachel en als die dan teveel olie kreeg, klepte ie en kwamen er roetdeeltjes uit. Wie dicht bij de kachel zat, had het heet, maar bij de ramen tochtte het zo en daar had je het koud! Eind jaren '80 is er een nieuw wijkgebouw gekomen op de Braadkamp.

De collega's wisselden, maar ik bleef. Ik zei altijd: 'Waarom zou ik weggaan? Het dorp verandert om mij heen. Dan hoef ik toch nergens anders heen!'

Ik heb lang met plezier samengewerkt met zuster Comanne."

Terug naar de begintijd: de jonge Klazien Louwerman reed het hele dorp rond op de solex. Maar de brommer was al oud en het was bovendien koud op de Wakkerendijk op zo'n ding, dus werd er gespaard voor een autootje. "Toen ik een beetje gesetteld was, ben ik mijn rijbewijs gaan halen. Dat kostte toen nog maar zeven gulden per uur, maar je verdiende ook veel minder!" Het dorp leefde wel mee met zuster Louwerman: "Ik weet nog goed dat ik rijexamen had gedaan. De uitslag kwam toen met de post thuis. Ik reed over de Raadhuislaan en ik kwam Jan van Beek, de postbode, tegen die zei: 'Zuster, ik heb een heel mooi briefje bij je in de bus gegooit hoor!' Die had al gezien natuurlijk dat het mijn rijbewijs was."

Zuster Louwerman werd een begrip in Eemnes. Deze benaming zou ze ook na haar pensionering niet meer kwijtraken. Als je ziek was, of oud en hulpbehoevend, als je jonge kinderen had, of zwanger was en moest bevallen, de wijk-

Die administratie...! (half jaren '70)

*Een hielprikje geven bij een baby
(begin jaren '80)*

zuster stond dag en nacht voor je klaar. Het werk was erg afwisselend en je moest van vele markten thuis zijn. Er was geen maatschappelijk werk in Eemnes, dus je was praatpaal bij verdriet, zorgen en eenzaamheid. Je deed de kraamverpleging aan huis bij de mensen, gaf voorlichting over kinderverzorging d.m.v. cursussen, hield de gezondheidstoestand van jonge kinderen in het oog via het consultatiebureau waar ook een arts aanwezig was. Je verpleegde zieken en bejaarden aan huis. En natuurlijk moest je je administratie bijhouden. "Je werkte nauw samen met de huisarts. Er was er in het begin één en dat was dokter Smit. Dat ging heerlijk. Ik bedoel, als ik het gevoel had: hier moet ik even met dokter Smit over praten, dan ging je naar de Molenweg. En als zijn auto voor de deur stond wist je: hij is thuis en dan ging je naar binnen. Zo'n dokter was het. Ook met de andere artsen in het dorp ging het prima.

Er waren ook overal speciale diensten voor, bijvoorbeeld voor de reumabestrijding, de tuberculosebestrijding, etc. Die waren provinciaal georganiseerd en een aantal patiënten was daar in zorg. Als zo'n dienst informatie wilde hebben over de thuissituatie van een patiënt, dan kwamen ze bij de wijkverpleegster. Er was ook een dienst 'Moederschapzorg en Kinderhygiëne'. Het heet nu Ouder en Kind Zorg. Het consultatiebureau werd trouw bezocht door de ouders. De opkomst was 95%. De zorg voor kinderen, zieken en bejaarden nam de meeste tijd in beslag. Er waren hier toen ook geen fysiotherapeuten op het dorp. Van alles kwam op je af en je probeerde daar hulp in te geven. Je pro-

beerde ook mensen te verwijzen naar andere hulpverleners, of de kerk, als het te complex was. Ze noemden het een allround-baan en dat was het ook, maar dat was ook de charme ervan! Je moest natuurlijk wel je ogen en je oren open hebben. Je kreeg ook vaak een stagiaire die je moest begeleiden. Vroeger, tijdens mijn eigen opleiding, kreeg je maar een maand stage wat natuurlijk veel te kort was. Je kon er toen alleen maar aan ruiken. Toen de opleiding veranderde, werd de duur van de stage langer en kon je iemand echt een opdracht geven. Het was heel leuk werk, maar ook wel zwaar. Lichamelijk en geestelijk.

Nu ben je altijd geneigd om vroeger te idealiseren. Maar het werd langzamerhand allemaal anders. In het begin hielpen wij ook bij bevallingen en dat was erg leuk. Dan zorgde je ook 10 dagen voor die kraamvrouw, waar je twee keer per dag naartoe ging. Dat ging eraf, want dat werd werk van het kraamcentrum. Dat vond ik wel jammer! En zo werden er alsmaar dingen veranderd wat het minder leuk maakte. Het werd wat onpersoonlijker. Eerst was er één huisarts en toen kwamen er nog twee bij. Men vond toen dat we intensief samen moesten werken. Ik dacht: dat doen we toch al? Maar toen werd het allemaal

HKE-170

Bij Johnny Wolters thuis. Hier ben ik wel grijs...(eind jaren '80)

Samen met dr. Beyerinck naar de afscheidsreceptie (juni 1992)

officieel georganiseerd en geformaliseerd in regels.

Een leuk voorval met dokter Smit wil ik wel vertellen, want dat illustreert hoe wij met elkaar omgingen. Ik was op een boerderij in de polder, want daar werd een kind geboren. Daar was ik met dokter Smit en het duurde langer dan we dachten. Het was diep in het najaar en al donker toen we klaar waren. Meestal was het zo met dokter Smit dat hij zei: 'Nou, gaat alles goed?' En dan ging hij weg. Maar nu bleef hij treuzelen terwijl ik mijn laatste bezigheden had. Toen zei hij: 'Ben je klaar? Ja, want die brommer, die kan niet in mijn auto en ik wil je ook niet alleen door de polder hebben. Je rijdt voor me uit in het licht van mijn koplampen.' Tot aan de Wakkerendijk hebben we zo gereden en toen zoefde hij me voorbij. Zo ging dat... Dat bracht een heleboel aardigheid en menselijkheid in je beroep. Je kon met vele kleine dingen mensen soms een groot plezier doen en dat ging ongeorganiseerd. Het was een hechte werkge-meenschap waarin ieder zijn plekje had.

Wat ik ook erg leuk vond is het volgende: meneer Rutgers van Rozenburg was de vroegere burgemeester van Eemnes en Baarn. Dat was een jonkheer die in de buitenwijken van Baarn woonde. Ik was op een gegeven moment zo'n acht maanden in dienst en toen werd in de week voor Kerstmis een grote witte azalea bezorgd voor de zuster van het Groene Kruis. Er hing een kaartje aan van Jonkheer Rutgers van Rozenburg. Wie dat was, wist ik niet. Dus ik ging naar de mevrouw die beneden woonde en vroeg of zij die man kende. Was het misschien een stille aanbieder? 'Oh', zei die mevrouw, 'dat is vroeger de burge-meester geweest. Dit krijg je altijd met Kerstmis, hoor.' Dat kreeg mijn collega van het Wit-Gele Kruis ook. Wij moesten gaan bedanken en wij vroegen dan belet aan. Dat heeft niet zo lang geduurd, want die man was al bejaard en na drie jaar ging hij dood."

Was er standsverschil op het dorp?

"Daar heb ik nooit veel van gemerkt. Ach weet je, als ik ergens naar toe moest, dan was dat ook niet zo belangrijk, dan viel dat weg. Ik lette daar ook niet op. Je bent ook een andere figuur in zo'n dorp."

Was het niet lastig dat de mensen steeds mondiger werden?

"Nou, ik heb de mensen juist wel eens aangezet om iets te gaan vragen aan de dokter; het is toch je eigen lijf! De mensen waren nog zo bedeesd voor de artsen in het ziekenhuis. Of voor de arts van het consultatiebureau. Dan zeiden de mensen: 'Dag meneer dokter...' Dat klonk mij heel raar in de oren. Maar dat waren ze gewend. Als wijkverpleegster stond je meer tussen de mensen. Ik had niet het gevoel dat ze tegen mij opkeken. Dat had ik ook vreselijk gevonden! Het was wel eens zo dat ze aan mij vroegen of ze iets wel aan de dokter kon-

den vragen. Later ging dat er ook af, want toen wisten ze het allemaal zelf. De maatschappij is erg veranderd in die dertig jaar dat ik hier gewerkt heb, maar je verandert zelf ook mee. Je moest jaarlijks naar de bijscholing. Daar werd je zelf ook steeds mondiger gemaakt. Daar kreeg je in het begin alleen maar lezingen waarbij je ook wat mocht vragen. Maar ook dat veranderde met lessen in gesprekstechniek. En via rollenspellen werd je geleerd hoe te reageren op verschillende situaties. Dat was heel leuk, want daar leerde je heel veel van! En zo ging je mee in het hele proces van veranderen.”

“Maar de laatste jaren ging het allemaal in een versneld tempo. De weekenddiensten werden veranderd, want men startte met de samenwerking met Laren en Blaricum. Dat was wel leuk, omdat je dan drie van de vier weekenden vrij was, maar als je dienst had liep je de benen onder je lijf vandaan. Ook kregen de zusters een pieper, dan konden de mensen je ‘s avond niet meer bellen: “Als je een weekend dienst had gehad liep je de week daarna de hele tijd met zo’n pieper op zak. Ik vond dat niet echt prettig! Want je bent wel vrij maar niet echt. Het ging echter veel verder: alle handelingen van een wijkverpleegster kregen een code. En voor elke code stond een bepaalde tijd waarbinnen je moest blijven. Dat stond me zó tegen, want dan werd je zó gecontroleerd! En je kon minder betekenen voor de mensen dan je wilde.

Ook werden de organisatie en het gebied waarin je werkte steeds groter, zodat je de mensen bij wie je in huis kwam nog nauwelijks kende. Als ik bijvoorbeeld een moeder had met problemen, dan wist je daar van en dan riep ik haar als laatste op bij het spreekuur van het consultatiebureau. Dan kon ze fijn wat langer praten met de arts. Later werd dat regionaal geregeld. Je moest ook kiezen of je voor de verpleging koos, of alleen de Ouder en Kind Zorg. De afwisseling werd minder en het werd onpersoonlijker. Er was geen vertrouwensrelatie meer. Als je dat ziet gebeuren, terwijl je het zo anders gewend bent, dan gaat de lol er wel een beetje vanaf. De mensen die nu voor dit beroep kiezen, die zijn hierin opgegroeid, die weten niet anders. Zij vinden dat normaal. Het zal ook wel normaal zijn, want je ziet dit op alle terreinen veranderen. Maar toen ik begon had mijn hulp geen code, je was er gewoon. Ook ‘s avonds om negen uur.”

Maar dat had toch ook zijn nadelen?

“Tuurlijk! Maar ik dacht altijd: ze bellen niet voor nop. Eén van ons beiden was altijd op het dorp. Het is ook een keer gebeurd dat Nel achter haar auto aan het wassen was en zij hoorde de telefoon dus niet. En als de mensen bij de één geen gehoor kregen dan belden ze de andere zuster. Dat gebeurde gewoon en daar zat ik niet mee. Ik woonde alleen en had geen gezin. Als je dat wel hebt is het natuurlijk ideaal als je na een bepaald aantal uren gewerkt te hebben

Op de afscheidsreceptie komen ook mevrouw Ter Avest (rechts) en mevrouw Makker, respectievelijk jaren bestuurslid van het Groene Kruis en van het Wit-Gele Kruis en daarna ook in de gefuseerde Kruisvereniging. (juni 1992)

Voor de laatste keer de deur op slot doen van het wijkgebouw op de Braadkamp. (juni 1992)

helemaal vrij bent. Nu is er ook een aparte avonddienst. Die heeft een heel groot rayon. Ik werd ook wel eens 's nachts uit mijn bed gebeld en dan ging je op pad."

Maar tenslotte werd de wijkverpleging zó aan banden gelegd dat zuster Louwerman dacht: "ik ga over een paar jaar met pensioen, jullie doen maar..." Dat uitte zich zeker niet in haar werk naar de mensen toe, maar ze maakte zich niet meer zo druk over al die veranderingen en vergaderingen. Gelukkig heeft ze niet meer hoeven kiezen of ze uitsluitend de verpleging wilde doen of de Ouder en Kind Zorg. In juni 1992 is zuster Louwerman met pensioen gegaan. Er werd een grote receptie georganiseerd waarbij een lange rij mensen langs liep om afscheid van haar te nemen. Dat heeft zuster Louwerman wel goed gedaan. Ze heeft jaren met heel veel plezier gewerkt, maar is ook met plezier gestopt met werken. Het laatste jaar had ze er ook naar toe geleefd.

“Ik was wel jong toen ik stopte met werken, maar het is een beroep waarin je slijt. Iedereen had me voorspeld dat ik in een ontzettend gat zou vallen. Ik was daar niet zo bang voor. Ik ben in een *kuiltje* gevallen en daar even lekker in blijven liggen. Ik had me voorgenomen om, als ik zou stoppen met werken, nooit meer te zeggen: “Ik heb geen tijd.” En nu heb ik nooit een horloge om, ik heb geen agenda en ik heb overal tijd voor. Tijd om leuke en gezellige en soms ook nuttige dingen te doen.”

Wij wensen zuster Louwerman nog vele jaren in goede gezondheid toe, waarin zij mag genieten van alle leuke dingen in het leven.

*Hennie Bouma
Ploeglaan 25
Eemnes*

Gastvrouwen en Gastheren

Elke zaterdagmiddag is de Eemnes-ser Oudheidkamer geopend van 14.00 tot 16.00 uur. Bezoekers worden ontvangen door twee vrijwilligers die als gastheer of gastvrouw optreden.

Belangstellenden zijn altijd welkom.

HKE-174

Er worden geen bepaalde eisen gesteld. Je moet alleen houden van de geschiedenis van Eemnes.

Wie wil meehelpen kan contact opnemen met:

Jan van Wijk,
Raadhuislaan 39, Eemnes
tel. 035-5314689.

Wie doet er mee? Wie weet er van?

Rubriek waarin staat met welke onderzoeken en projecten onze leden bezig zijn. Iedereen die erin geïnteresseerd is om mee te doen en die kan helpen aan materiaal kan contact opnemen met de desbetreffende personen:

Wiebe van IJken, tel. 5389367
Bertie van Wijk-Blom, tel. 5314689
Henk van Hees, tel. 5389849
zijn bezig met:

- het aanleggen van een verzameling bidprentjes van mensen die in Eemnes gewoond hebben. U kunt ons al een plezier doen wanneer u de mogelijkheid biedt om kopietjes te laten maken van uw bidprentjes.

Livia van Eijle, Geuzenweg 284,
Hilversum, tel. 5882835
is bezig met:

- klederdrachten van Eemnes en omgeving. Wie helpt mee uit te zoeken wat er vroeger in Eemnes aan klederdrachten gedragen werd. We hebben heel mooie inventarisatie-formulieren. We zoeken alleen nog een paar mensen erbij om ze in te vullen. Dit met de kleding in de hand of aan de hand van oude foto's.

Wie helpt?

Henk van Hees,
Kerkstraat 15, tel. 5389849
Bertie van Wijk-Blom,
Raadhuislaan 39, tel. 5314689
zijn bezig met:

- de familie Hoofd
- de familie van ('t) Klooster
- De familie Fokken

Gevraagd:

o.a. familie verhalen, foto's, familie-berichten.

Limietscheydinge tusschen den Lande van Utrecht en Goyland

In de Oudheidkamer is sedert oktober weer een nieuwe tentoonstelling ingericht. Kaarten en beschrijvingen tonen welke geschillen er van ongeveer 1350 tot het begin van de 18de eeuw zijn geweest over de afbakening tussen het Gooi en Provincie Utrecht. Veel foto's geven een beeld van de huidige grens, die je door een fietsroute kan verkennen.

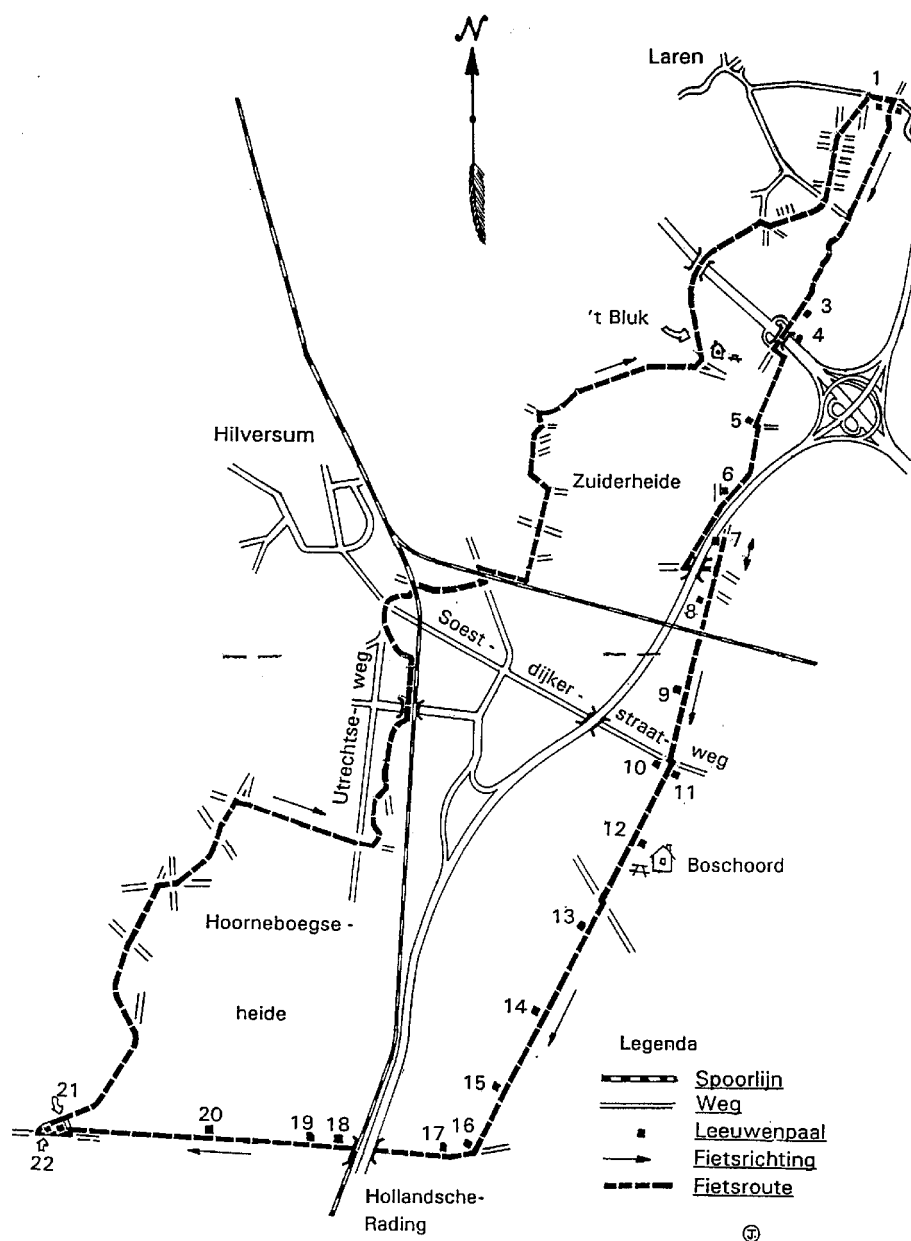
Bepaling grens tussen Gooi en Sticht

De huidige grens is bepaald door de Conventie van 1719, die werd vastgesteld door de Staten van Holland en van Utrecht. De titel van de tentoonstelling is "De limietscheydinge tusschen den Lande van Utrecht en Goyland". Dit is een regel uit het document van die Conventie. Reeds omstreeks 1350 was er tussen de graaf van Holland en de bisschop van Utrecht een grens bepaald, die bijna gelijk is aan de latere afspraak. In die tijd werd tussen Huizen en Eemnes al een merkteken geplaatst, de Leeuwenpaal, op het snijpunt van de Gooiergracht en de huidige randweg ten zuiden van de Bijvanck. De meer zuidelijk geplaatste merktekens verdwenen in de eeuwen daarna, onder andere door toedoen van belanghebbenden. In een document van 1526

De meest noordelijke grenspaal, de Leeuwenpaal, staat nu aan de rand van de Bijvanck, tussen het fietspad en de verkeerslichten bij het viaduct over de A27.

wordt voor de grens melding gemaakt van de denkbeeldige lijn van de Leeuwenpaal naar de Dom van Utrecht. In 1719 werd de grens opnieuw vastgesteld. Wegens grondrechten van eigenaars kreeg de grens wel een paar knikken. Bij Hollandsche Rading buigt deze scherp naar het westen.

Bovenstaand kaartje is een kopie uit de fietsroute van IVN. De route begint bij de rotonde bij Zanol. De laatste paal staat dicht bij het Tienhovens kanaal.

Onderzoek en fietsroute

In 1985 heeft de heer W.A.Boekelman te Laren een boekje uitgegeven, waarin de historische gegevens van de strubbelingen en afspraken zijn verzameld in een goed leesbaar verhaal. Daarbij is een fietstocht langs de huidige grenspalen beschreven. Later heeft het IVN het boekje Leeuwenpalen Fietsroute uitgegeven, dat de nadruk legt op de fietsroute, maar ook de historie belicht ter plaatse van de grenspalen. Uit deze en andere bronnen zijn opmerkelijke teksten geselecteerd en in groot formaat tentoongesteld. Kopieën van oude kaarten van de jaren 1525, 1619 en 1734 laten zien hoe globaal men

eerst werkte. Recente foto's van alle grenspalen worden getoond, voorzien van nummers die corresponderen met de nummers van de palen op de kaart van de fietsroute. De route van 30 km loopt over grondgebied van bijna alle plaatsen langs de grens: Laren, Eemnes, Baarn, Lage Vuursche, Hollandsche Rading, Loosdrecht en Hilversum. De belangrijke grenspaal de Leeuwenpaal is echter niet in de route opgenomen. Die moet men zelf opzoeken.

De tentoonstelling is nog te zien t/m zaterdag 12 april 2003 in de Oudheidkamer. De Leeuwenpalen Fietsroute is er te koop.

Veel belangstelling voor boek "Eemnessers door de eeuwen heen"

30 Augustus jl. was een heel bijzondere dag voor de Genealogische Werkgroep Eemnes. Op die dag werd, als start van de Feestweek, het eerste exemplaar van het boek "Eemnessers door de eeuwen heen" overhandigd aan burgemeester J. Bijl.

Gedurende de Feestweek werden direct vele boeken verkocht. Tijdens de allegorische optocht van 7 september werd door Bert Smit en zijn vrienden in een vermakelijke act al aandacht besteed aan Deel 2 van het boek!

Er kwamen vele positieve reacties op het boek, dat er indrukwekkend uitziet. Sommige mensen waren teleurgesteld. Ze hadden een boek met verhalen verwacht en geen opsomming van genealogieën. Het is echter een boek waarvan je moet weten hoe je er mee om moet gaan! Je moet er af en toe eventjes van proeven, dan blijft het genieten!

Veel mensen waren verbaasd over de lage verkoopprijs. Dat is te danken aan de mooie subsidies die we ontvingen van:

- Gemeente Eemnes,
- RABObank Eemnes,
- Vos en Teeuwissen,
- VSB-fonds,
- Stichting K.F. Hein Fonds
- Prins Bernhard Cultuurfonds Utrecht.

Bij elkaar goed voor ruim € 23.000 subsidie waarmee wij een bijzonder standaardwerk konden realiseren!

De verkoop

Rond half november waren er bijna 1200 boeken verkocht. De totale oplage bedraagt 1800 boeken. De Historische Kring wil Eemnessers de eerste kans geven om het boek te kopen. Over enige tijd gaat men beginnen om landelijke bekendheid te geven aan het boek via historische en genealogische organisaties. Diverse mensen met voorouders uit Eemnes blijken belangstelling voor het boek te hebben.

Wie het boek alsnog wil kopen moet het volgende weten:

"Eemnessers door de eeuwen heen" is alleen te koop op zaterdagmiddag in de Eemnesser Oudheidkamer, Raadhuislaan 2a, van 14.00 tot 16.00 uur; Het boek kost € 16.50. De afzonderlijke index met persoonsnamen kost € 6,--;

Het boek kan ook toegestuurd worden. Dan komt er € 8,-- aan portokosten bij. Boek en index kosten dan € 30,50. Het boek alleen kost dan € 24,50. Nadat het geld is overgemaakt op girorekening 2080362 t.n.v. Historische Kring Eemnes onder vermelding "Boek Eemnessers", volgt zo snel mogelijk verzending.

Henk van Hees.

Aanbiedingen Oudheidkamer

BOEKEN

€

Eemnes, geschiedenis en architectuur <i>(monumenten-inventarisatie)</i>	15,70
Binnen- en Buitendijkse verhalen <i>(Chris Roodhart)</i>	7,00
Een eeuw christelijk onderwijs in Eemnes (1882-1982)	5,00
Grootmoeders tijd <i>(H. van Hees, J. Kleinhoven, J. V. M. Out)</i>	
voor leden	11,35
niet leden	13,65
Vrijheidsmonument Eemnes <i>(J. v.d. Woude)</i>	16,00
Eemnessers door de eeuwen heen <i>(wg Genealogie)</i>	16,50
Idem: Index	6,00
90 jaar Rabobank in Eemnes	6.85

BROCHURES

De kerk in het midden <i>(J. V. M. Out)</i>	4,55
Trouwboek Eemnes-Binnen (1814-1913)	2,75
Krijgsgevangene bij de ondergrondse	4,55
Leeuwenpalen <i>(Een fietstocht langs de Gooiergracht)</i>	1,40
Wandelen in Nederland <i>(De beiden Eemnessen)</i>	3,00

DIVERSEN

Kwartaalboekjes Historische Kring Eemnes	4,55
Verjaardagskalender	4,55
Ansichtkaarten, tekeningen, folders enz.	

Te verkrijgen tijdens de openingstijden van de Oudheidkamer